

marens beslut vid föredragningen af Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 8, med anledning af Herr P. Siljeströms motion om folkundervisningen, i afseende å hvad Utskottet å sidan 5 i Utlåtandet hemställt.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 11 e. m.

In fidem,
Walfrid Billing.

Torsdagen den 25 April 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades ett protokolls-utdrag för den 24 i denna månad e. m.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Memorial N:o 78, i anledning af återförvisning utaf en punkt i Utskottets Utlåtande N:o 43, innefattande förslag till de afdelningar i Riksgälds-kontorets reglemente, som angå styrelsen öfver nämnda verk m. m.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Af hvad som inhemtats i detta Memorial synes, att icke något afseende af Utskottet fästats på hvad som vid första öfverläggningen, angående denna fråga, förekom. Vid denna ställning af frågan, måste jag uppgifva allt hopp att vinna någon förändring i den lydelse af §:n, som Utskottet föreslagit, fastän jag tror, att denna § bättre kunnat redigeras på följande sätt: »Blifver fullmäktig ledamot af Stats-Rådet, Justitieråd eller Justitie-kansler, eller kommer i den författning, att han, jemlikt något af momentena a, b, d, e uti 26 § Riksdags-ordningen, icke må såsom riksdagsman godkännas, eller blifver han för vanfrejdade brott till ansvar dömd, eller under framtiden ställd, skall han genast frånträda fullmäktigs-befattningen och suppleant inträda i hans ställe». Som emellertid icke är ändamålsenligt att båda reglementena hafva olika lydelse uti denna §, vill jag endast anmäla min reservation mot §:ns nu föreslagna lydelse.

Utskottets Memorial blef uppå derom gjord proposition bifallet.

Fortsattes föredragningen af Särskilda Utskottets för frågor, rörande försvarsverkets ordnande, Utlåtande N:o 2, med anledning af väckta motioner rörande landtförsvarets ombildning och dertill hörande frågor m. m.

9:de punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Emot den nu föredragna punkten har jag att göra tvänne anmärkningar, som likväl icke röra sig omkring mom. b och e, hvilka båda jag för min del vill bifalla, utan endast angå mom. a. Den första är, att, om jag icke missförstår saken, skulle Utskottets redaktion komma att i tillämpningen medföra svårigheter. Utskottet föreslår nemligen: att hvarje Svensk man från »fyllda 20 till fyllda 50 år», är skyldig deltaga i fäderneslandets försvar. I nu gällande beväringsslag inträder beväringsspligten året efter det, under hvilket ynglingen fyllt 20 år, och då är det lätt uträknadt, när beväringsspligten inträder. Nu deremot skulle den inträda vid fyllda 20 år, och man nödgas således att känna beväringssynglingens födelsedatum, för att veta när den inträder, och om beväringen inkallas till münstring och tjenstgöring, utan att födelsedagen är angifven, kan det lätt hända att af tvänne personer, som äro födda på samma år och helt nära hvarandra, den ene inkallas på ena och den andra på andra året, ehuru de båda äro nästan jemnåriga och borde exercera på samma år. Jag torde utaf någon bland Utskottets ledamöter få höra, om jag i detta hänseende misstagit mig, men tror tilldess det vara nödigt vidtaga någon förändring i redaktionen af denna §, som gjorde det lättare att se, när tjenstgöringsåldern inträder.

Den andra anmärkningen rör krigstjenstskyldighetens utsträckning till 50 års ålder. Vid början af öfverläggningen i denna fråga, yttrade jag, att, likasom den stora likgiltighet, som hittills försports uti fråga om försvarsväsendets ordnande, grundade sig på tron att få bibehålla fred, den starka ifvern att nu med ens ordna dessa frågor hade sin rot i en öfverdrifven fruktan för krig. Nu kan det visserligen synas likgiltigt för individen, om han qvarstår några år mer eller mindre uti en så beskaffad landtstorm, som aldrig skulle komma att tagas i anspråk annat än för försvaret af just den ort, der han är boende, men då Utskottet föreslagit, att den värfvade soldatens tjenstetid icke skulle blifva mera än tio år, att han icke finge taga rekapitulation på mera än fem år och således, att han aldrig skulle få stå i ledet mer än inalles 15 år, så att han vid sin afgang ur krigstjensten icke i något fall skulle blifva mera än 40 år gammal, så synes, att, om Utskottet ansett en högre ålder olämplig för dem, som hela sin kraftigaste ålder sysselsatt sig med vapenöfningar, skulle den vara det än mera för dem, som under långa tider afhållit sig derifrån. Vore det emellertid nödigt eller ens verkligt nyttigt, så kunde man underkasta sig äfven denna utsträckning af tjenstetiden, men jag tror, att den icke skulle blifva till någon väsendtlig fördel, om man icke bereder tillfälle till tillräcklig öfning äfven för denna del af försvarsstyrkan. Detta skulle deremot förorsaka betydliga kostnader, och om man icke gjorde dessa utgifter, utan blott hade manskapet tillgängligt, så blefve det blott för att förvirra begreppet om vår egen styrka, som vi skulle skyldra på papperet med en armé af fyra till femhun-

dratusen man. Jag tror dock, att det är bättre, om man känner sin styrka, och icke skyldrar med större armé, än man verkligen har. Jag kan visserligen icke uppgifva huru stor minskning, som skulle uppkomma, om man inskränkte värnepligten till 40 års ålder, men jag tror, att de tio sista åldersklasserna icke skulle utgöra större styrka än omkring 100,000 man; och på dessa skäl får jag påyrka, att värnepligten måtte upphöra året efter det man uppnått 40 år.

Herr af Klint: Den föregående talarens första anmärkning eger sin rättighet. I redaktionen af den föredragna punkten har insmugit sig ett misstag, som jag bekänner, att jag icke förr än i dag märkt, men hvilket jag ock tror icke skulle vara af någon betydighet, då, om punkten af Riksdagen antages, den ju skall undergå Kongl. Maj:ts pröfning och definitivt beslut fattas i frågan vid kommande riksdag, då originiteten kunde rättas. Detta i afseende å första anmärkningen; hvad den andra angår, ber jag att få vara af olika tanke med den föregående talaren. Det är väl sannt, att en 40 års man anses vara på gränsen af det lämpliga att stå i ledet och tillhöra den aktiva arméen, men det är enligt min tanke en himmelsvid skilnad, att stå i aktiva arméen och att tillhöra landstormen, der man, så att säga, endast står på tröskeln af sitt eget hem, för att försvara det emot en framryckande fiende. Landstormen är ämnad endast att tienstgöra på ett ganska inskränkt område, och för densamma torde icke komma i fråga längre marscher eller i öfrigt sådana ansträngande krigsrörelser, som göra det olämpligt att i ledet bibehålla män, hvilka öfverskridit medelåldern. Härmed tror jag mig hafva försvarat denna ålder af 50 år, såsom den rätta för värnepligtens upphörande; men det finnes äfven ett annat skäl, hvarför jag tror, att Utskottet gjort rätt uti att föreslå den. Vi hafva ingen erfarenhet i detta hänseende, vi få hemta den från andra länder, och i dem är, med undantag af Norge, värnepligtens slut bestämdt till 50 års ålder. Må vara, att det är en efterhärming, men man har trott sig böra taga råd af erfarenheten, och då dessutom det är klart, att de sednare åldersklasserna af flera ganska giltiga skäl icke kunna blifva särdeles stora, tror jag, att det äfven därför kan vara nyttigt att hafva ett större antal klasser att tillgå. Kostnaden för denna landstorms utredning blir ingen, då den drager i fält på egen kost, d. v. s. den måste skaffa sig förtäring, hvarhelst den kan fås, hvilket icke torde blifva alltför svårt, då de aldrig gå utom egna landamären. Jag tror därför icke, att de anmärkningar, som i denna del blifvit gjorda emot Utskottets förslag, äro orättvisa, utan anhåller om bifall till Utskottets förslag, endast med den förändring, att uti 1 mom. det må heta: »att hvarje Svensk man från året, efter det han fyllt 20, till året, efter det han fyllt 50 år» etc.

Herr von Koch: I afseende å den mot redaktionen gjorda anmärkning, hemställer jag, om icke det vore bäst följa samma redaktion, som begagnas uti 1860 års beväringsslag. I öfrigt tager jag mig friheten fästa uppmärksamheten på att det varit väl, om Utskottet föreslagit Riksdagen att säga något om de undantag från allmänna värnepligten, som man ansåg borde ega rum; det är nemligen möjligt, att man måste göra flera undantag i den blifvande än i den nu gällande beväringss-

lagen, emedan beväringsspligten dels fullgöres på flera sätt och dessutom är utsträckt under en längre tid; men man vet, att detta är ett ganska ömtåligt ämne och att det blir odiöst för Regeringen att föreslå dem, och det hade varit godt, om Representationen tillkännagifvit, hvilka undantag den tänkt sig kunna ega rum. Jag skulle därför önska, att Utskottets ledamöter ville säga, hvilka man inom Utskottet ansett lämpliga; men i öfrigt har jag icke något att invända mot antagandet af den föreslagna punkten.

Herr Arrhenius: Jemte det jag ber att få instämma i den siste talarens yttrande, rörande första tiden för beväringssynglings inträde i värnepligten, anhåller jag få fästa uppmärksamheten på att, enligt Utskottets förslag, värnepligten skulle inträda ett år tidigare än nu är förhållandet. Vi känna likväl att i vårt nordliga land människans utveckling går långsammare än i mera sydliga klimat, så att bland vår allmoges en beväringssyngling sällan är fullt utbildad, då han vid 21 års ålder börjar sina vapenöfningar. Framflyttas nu beväringssåldern detta oaktadt, så är det gifvet, att ganska många komma att blifva kasserade; sker icke det, blifva många insatta i ledet, oaktadt de äro för svaga och lida men deraf till sin helsa. Jag tror därför det är bäst, om man håller sig till den ålder för början af vapenöfningarne, som nämndes af den siste talaren, och därför hemställer jag, att tiden för inträde i ledet såsom fäderneslandets försvarare måtte blifva densamma, som hittills varit gällande för beväringen.

Grefve Hamilton, Henning: Om jag icke skulle vinna understöd i afseende å värnepligtens upphörande vid 40 års ålder, så anser jag icke denna fråga af så utomordentlig vigt, att jag därför vill längre strida, men jag anhåller likväl att få yttra ännu några ord om densamma, emedan jag icke funnit mig öfvertygad af hvad som anförts af den motståndare, hvilken midt emot mig yttrat sig i ämnet. Hans egentliga skäl var det, att man i andra länder antagit 50 års ålder såsom tidpunkten för värnepligtens upphörande, och jag medgifver, att, då man icke har någon egen erfarenhet i frågan, det kan vara godt att följa andra länders föredöme, men jag må säga, att hela denna landstorm synes mig icke vara af mycket gagn för Sverige. Den kan vara det i andra tätare bebodda länder, der afstånden icke äro så stora och i synnerhet, der beväringssåldern är mycket lång, såsom i Preussen, der hvarje man åtminstone en gång i sin lifstid varit verklig soldat, men i verkligheten tror jag, att en dylik armé i sina egna kläder, som Utskottet likväl måste tänkt sig försedd med gevär (hvilket dock måste medföra en betydlig kostnad), icke skall blifva af något synnerligt värde, och, är den det icke, finnes den blott på papperet, så anser jag den snarare vara till skada, hvarför jag anhåller, att den ifrågavarande punkten i första momentet måtte erhålla följande lydelse: »att hvarje Svensk man, från och med det år han fyllt tjugu år, till och med det år, då han fyllt 40 år» etc.

Min uppmärksamhet har blifvit fästad på ett ord i mom. b, som äfven torde böra ändras. Der stadgas nemligen, att ingen annan befrielse från värnepligten bör ega rum, än den, som betingas af »sjukdom» jemte

åtskilliga andra orsaker. En sjukdom kan väl vara förfall för att bevisa ett beväringmöte, men torde deremot icke kunna anses vara det i afseende å utöfningen af beväringsskyldigheten i allmänhet. Jag anser därför att det varit rättare på detta ställe begagna ordet, »sjuklighet».

Grefve Mörner, Carl Göran: Instämmande i hvad den föregående talaren anmärkt mot redaktionen af I:sta mom., ber jag att, angående den tid, under hvilken värneplikten är utsträckt, få yttra några ord. Det synes mig, som om, då man gör en bestämmelse i detta fall, man bort se till, i hvad mån den har sannolikhet för sig att gagna eller icke. Om man nu sätter upp på papperet en armé, som, efter de beräkningar Utskottet gjort, komme att uppgå till mera än 400,000 man, huru skulle vi kunna skaffa den gevärs, huru skulle vi kunna underhålla den. Jag vågar påstå, att det icke skulle behövas mera än att låta denna armé under några få dagar sköta sig sjelf, så skulle landet stå värlöst mot hvarje anryckande fiende, vore han än aldrig så svag. Jag tror därför, att det icke är värdt taga sig för mera, än man råder med. Om man nöjde sig med att hafva sex klasser beväring, så skulle endast detta utgöra en styrka af 120,000 man, och om man dertill lade stammen, uppgående till 40,000, skulle vi hafva en armé af 160,000 man. Jag skulle vilja önska, att vi hade råd hafva endast en så stor armé. Nu föreslås af Utskottet, för att fylla de luckor, som under krigstid kunde uppkomma i denna armé, en reserv, bestående af de fyra yngsta åldersklasserna af landstormen, utgörande tillsammans en styrka af 80,000 man. Så långt vill jag gå med, men att säga, att hela den manliga befolkningen skall ända till 50 års ålder vara underkastad krigslagarne, tror jag vara att begära alltför mycket, och huru skulle man bära sig åt, om hela denna armé skulle uppbådas; skulle man kalla bort alla prester från sina församlingar för att taga musköten, skulle domrarne lemna sina embeten. Sjelfva Landshöfdingarne skulle marschera. Huru skulle det väl då gå med ordningens upprätthållande. Mig synes, att detta förslag, så generelt som det här är uppställt, icke är alldeles väl öfvertänt. Då hade man åtminstone kunnat göra sig något sänär reda för hvart det skulle bära. För närvarande är det föreskrifvet, att hvarje tjänsteman, för att vinna befordran på ordinarie stat, måste visa, att hans beväringsskyldighet upphört, men då värneplikten skulle utsträckas till 50 års ålder, skulle det blifva en ganska ungdomlig embetsmannakorps, som vi skulle få.

Har jag gått så långt, som att medgifva värnepligtens utsträckning till 40 års ålder, kan jag i någon mån försvara det inför mig sjelf, men till 50 år vill jag alldeles icke sträcka mig och tror till och med, att det för denna gång vore att gå för långt, om man utsträcker den till 40 år, enär det synes mig, som om man för närvarande kunde nöja sig, om värneplikten bestämdes att räcka från 20 till 26 års ålder.

Herr af Klint: En talare har yttrat sig om Utskottets förslag, som skulle Utskottet åsyftat att uttaga en yngre beväringssklass än förr. I mitt förra anförande måste jag uttryckt mig mycket otydligt, om man kunnat tro, att Utskottet åsyftat någon förändring i den nu bestämda tiden för beväringsskyldigheten inträdande. Jag förklarade likväl, att ett

redaktionsfel blifvit begånget i 1 mom. af denna punkt, och jag tillkännagaf, att Utskottet icke ville hafva beväringsspligten att börja förr, än nu är förhållandet. Lika som den siste talaren beklagar äfven jag, att icke tiden för beväringssålderns inträde något framflyttades, men jag var inom Utskottet i detta fall en ropande röst i öknen och blef öfverröstad, och fick nöja mig med majoritetens förslag.

Om den siste talaren haft full mening med hvad han sade, skulle han icke kunna tillstyrka Grefve Hamiltons förslag. Han kunde nemligen icke hafva menat, att icke någon embetsman skulle få befördras förr, än han slutat sin värnepligt i landstormen, och beviset derfor ligger uti hans eget förslag. Hvad åter angår anmärkningen mot ordet sjukdom, som förekommer i mom. b, så medgifver jag att »sjuklighet» möjligtvis varit ett bättre uttryck, men jag får fästa uppmärksamheten på att Utskottet aldrig blifvit tillsatt för att afgifva förslag till beväringsslag, utan endast för att göra ett utkast till grunderna för en sådan lag, hvilket utkast sedermera, i fall det antages af Riksdagen, kommer att underkastas Kongl. Maj:ts pröfning, innan sjelfva lagförslaget uppgöres. Jag slutar med att anhålla om proposition å en sådan förändring i redaktionen af denna punkt, som Grefve Hamilton föreslagit, med den skillnad likväl, att tiden för värnepligtens upphörande måtte, såsom Utskottet föreslagit, bestämmas till 50:de året.

Friherre Sprengtporten: Om landstormen skall blifva till nytta och få någon hållning, så måste den åtminstone i någon mån bestå af utvaldt folk, som med nöje tager musköt, för att försvara sitt fosterland. Jag tror icke, att den skulle vinna om den för mycket uppspädes med individer, som följa med utan att göra någon nytta. Hos vår allmogé är styrkan i allmänhet bruten före 50:de lefnadsåret, och då jag tror, att man, äfven om värnepligten icke utsträcktes längre än till 40:de året, skulle erhålla den erforderliga styrkan, så instämmer jag i Grefve Hamiltons förslag. Hvad angår den anmärkning, som blifvit gjord emot 1 mom., har den redan blifvit medgifven af en Utskottets ledamot, och jag anser det öfverflödigt, att vidare orda derom, och, beträffande det i 2 mom. förekommande uttrycket »sjukdom», anser jag detta stadgande affattadt i så allmänna ordalag, att det torde blifva svårt för en läkare att i hvarje särskildt fall bestämma, huruvida undantag på denna grund bör ega rum eller icke, och förenar mig därför med dem, som i denna punkt påyrkat en förändring uti redaktionen.

Herr Stjernblad: Jag har endast begärt ordet, för att bemöta dem, som under öfverläggningen alltjemt begagnat ordet armé i afseende å landstormen. Enligt Utskottets förslag, är det nemligen icke fråga om att organisera landstormen till armé, utan denna sednare utgöres af stam och sex klasser beväring och de fyra yngsta åldersklasserna af landstormen, hvilka utgöra krigsreserven. Den förra åter är ett landtvärn, d. v. s. den uppbådas då orten är hotad af ett fiendligt anfall. För öfrigt tager jag för gifvet, att Regeringen förser hvarje ort med nödiga vapen; och således är för landstormen icke fråga om annat än att försvara härd och hem, och då hemställer jag, om någon Svensk man vill

vill undandraga sig detta. Utaf oss, som äro församlade på detta rum, äro de fleste öfver 50 år, och jag tror icke att någon utaf oss känner sig så svag, att han skulle vilja undandraga sig denna skyldighet; och Mine Herrar, hvad är det, som fordras af landstormen vid andra än dessa utomordentliga tillfällen? jo! endast att vara enrollerad, för att i händelse af behof kunna följa fanan. Derföre anhåller jag om bifall till Utskottets förslag, med den redaktionsförändring, Herr von Koch föreslagit.

Herr Nordström: Det är utan tvifvel en vacker och storsinnad tanke, som Utskottet velat realisera genom förslaget, att hvarje man skall vara värnepliktig från 20 till 50 års ålder och derunder tillhöra en viss tid den till full krigstjänst, efter uppåd, förpligtade beväringen och den öfriga tiden den s. k. landstormen, som endast till landets försvar inom dess gränser skulle kunna uppådas. För min del vågar jag dock yttra den åsigt, att man härvid låtit leda sig för långt, och att förverkligandet af detta förslag kommer att medföra mångahanda praktiska och ekonomiska svårigheter, i synnerhet om dervid äfven det förslag vidhålles, att ingen af de tjänstpliktige skall vara berättigad att friköpa sig eller lega annan person i sitt ställe.

Den del af en människas lefnadslopp, som vidtager vid fyllda 20 och avslutas med det 50:de året, är den, hvarunder han efter slutade läroår eller studier väljer eller söker, gemenligen finner och inrättar sig för den verksamhetskrets, deri han vill vara nyttig för samhället och bereda utkomst för sig och sitt hus. Ju längre han skrider fram i denna del af sin lefnad, med desto flera och allt mera utsträckta band fästes han vid det af honom omfattade lefnadsyrket, och med desto större olägenheter, svårigheter och förluster för honom måste det blifva förenadt, att plötsligen i följd af ingånget uppåd ryckas derifrån och ställa sig under fanan. Hans sysselsättningar, under vanliga förhållanden, i och med sitt yrke äro ej heller, åtminstone i allmänhet taladt, egnade att lifva och underhålla den krigiska anda, hvilken dock så mäktigt bidrager till framgång af krigarens ansträngningar, der denne sjelfvilligt valt denna bana till mål för sin verksamhet; och ju längre den från andra yrken lösryckte fortskridit i ålder, desto mer har denna anda haft tid att sjunka eller slockna, om den hos honom någonsin lågat. Undantag i afseende å en eller annan individ må förekomma; men icke undantagen, utan det, som är det allmännaste, bestämmer regeln och samhällslifvets gång.

Men fosterlandskärleken, invänder man, fosterlandskärleken är mäktig, och under inflytelsen af den känner mannen sig lifvad till stora ting. Jag böjer mig för denna höga och mäktiga känsla, och tror, äfven jag, mig förstå den; men icke ensamt på den får lagstiftaren stödja sig, då han vill uppställa grundsystemet för samhällets försvar; han bör ej glömma, att fosterlandskärleken kan uppenbara sig och tagas i anspråk på flera andra sätt, än endast genom uppmaning eller befallning till en hvar manlig person vid en viss ålder att omedelbart och personligen i fall af krig ställa sig under fanan och för sådant ändamål hvarje år underkasta sig vissa öfningar.

Hvad här synes vara hufvudsak, det är, att värnepligten skall utsträckas till alla, inom de af lagen bestämda kategorier. Fordran på jemnlighet inför lagen är derigenom fullgjord; men *sättet*, huruledes den må kunna fullgöras, är en annan sak. Är friköpande tillåtet, så fullgöres den medelst friskillingens erläggande; är rättighet medgifven att för sig ställa en annan, som dertill mot öfverenskommet pris finnes villig, så blir den på detta sätt fullgjord. Kan antaglig substitut ej anskaffas, då återstår för den värnepligtige att sjelf träda i ledet. Ehuru friköps-skillingen kunde till statskassan inbringa betydligt af de medel, som för försvaret äro lika nödiga, som manskap, lemna jag dock derhän, huruvida rätt till friköpande borde ställas framför lega och substitution; men att åtminstone den sednare borde vara medgifven, därför tala efter mitt omdöme mångfaldiga, rent praktiska skäl. En man i värnepligtsåldern, särdeles om den skulle blifva så lång, som den föreslagna, kan såsom industri-idkare, köpman, embets- och tjensteman, o. s. v. befinna sig i en ställning, att han ej utan de största uppoffringar och förluster kunde komma i tillfälle att personligen fullgöra sin värnepligt, och ju flere sådana, desto ofördelaktigare kunde följderna deraf blifva för samhället i allmänhet. Det är ett mycket välkändt historiskt faktum, huruledes nästföljande år i Preussen, der värnepligten äfven är absolut och ovilkorlig, en stor fabriksidkare, då i följd af kriget äfven reserverna upp-bådades och han erhöll kallelse till fanan, svarade, att han kände sin pligt att hörsamma kallelsen, men att det endast kunde ske sålunda, att han tillslöt sina fabriker och förafskedade en arbetarepersonal på omkring 3,000 personer. Sådana exempel äfven i mycket mindre proportioner äro, såsom mig synes, ganska betecknande, och man torde knappt betänka sig, om man upprigtigt ville uttala sin tanke, att förklara, att det för samhället hade varit vida nyttigare, om denne fabriks-idkare hade varit berättigad att ställa man för sig, och sjelf få fortfara med sin så gagneliga och för så många subsistens viktiga industri.

I Preussen uppkom den ovilkorliga värnepligten nära nog helt frivilligt i följd af det för monarkiens tillvaro högst vådliga tillstånd, hvori de hopade olyckorna efter slaget vid Jena försatte densamma, och då Preussen låg öppet för Napoleons arméer. Det gällde då monarkiens vara eller icke vara, och öfverallt mottogs under sådana omständigheter med hänförelse ropet: man ur huse; ett rop, hvilket statsmän sådana som Stein och Hardenberg mästerligt förstodo att till landets försvar begagna. När fredliga tider åter inträdde och man begynte närmare känna följderna af den nya organisationen i alla dess detaljer, höjde sig allt flera röster för rätt till friköp eller åtminstone lega; och ehuru detta i Preussen ännu icke är medgifvet, har det likväl i flera andra länder, der efter Preussens exempel den ovilkorliga värnepligten först infördes, sednare blifvit medgifvet. I Frankrikes konskriptionssystem är det likaledes tillåtet, oaktadt den ömtalighet om jemnlighet inför lagen, som der så allmänt herrskar.

Att en så beskaffad rättighet skulle gynna de bemedlade framför de mindre bemedlade eller obemedlade, må erkännas; men det att vara mer eller mindre bemedlad är något, som hör till de oundvikliga förhållandena i hvarje samhälle, som erkänner arbetets rätt och frukter. Det är dessutom, hvad individerne angår, något städse föränderligt, och

är för öfrigt så nära förbundet med sjelfva de *positiva* samhällsordningarne, att man på detta förhållande till och med byggt sjelfva grunden för samhällsrepresentationerna. Frågan om bemedlad och icke bemedlad synes mig derför äfven uti ifrågavarande fall icke kunna utgöra någon verklig anledning till afslag på den nu af mig påpekade rättigheten.

Hvad sedan vidkommer sjelfva tiden för värnepligtens obligatoriska tillvaro, med alla dithörande öfningar, synes den med afseende ej mindre på sjelfva hufvudändamålet, än på de förpligtades krafter, vara för lång. Vid 50 års ålder är man redan öfver sin lefnads kulminationspunkt, och med det ansträngande arbete, som i vårt land näringsomsorgerna hos flertalet af samhällets medlemmar taga i anspråk, kan det väl sägas att tiden för krigiska bragder är förbi. Värnepligtens upphörande vid fyratio, eller åtminstone fyratiofem års ålder synes icke motarbeta hufvudändamålet, särdeles då man betänker att i alla fall, derest genom fiendes infall i riket, fäderneslandet verkligt sattes i fara, en frivillig landstorm säkerligen, utan afseende på ålder, icke skulle uraktlåta, att på uppmaning samla sig under erfarne ledare, till fädernejordens försvar.

Att för öfrigt undantag från den stränga obligatoriska regeln äfven enligt Utskottets förslag skulle kunna få ega rum, har jag ej förbisett; men då Utskottet ej specificerat dessa undantag, utan föreslagit att bestämmandet deraf skulle öfverlemnas åt Regeringen, kunna undantagens omfattning och principiella grunder nu ej bedömas, och tillåter jag mig nu hemställa: att den ovilkorliga och personliga värnepligten ej måtte utsträckas längre än till den tid beväringssynglingen inträder i krigsreserven, det vill enligt Utskottets förslag säga, vid fyllda tjugusex års ålder; att det derefter, eller åtminstone vid trettio års ålder, må vara den värnepligtige medgifvet att för sig ställa en annan antaglig man, så vida friköp ej kunde tillåtas; och att rätt, att utträda ur värnepligten, skulle vidtaga vid fyratio eller åtminstone fyratiofem års ålder; anhållande jag om återremiss af hithörande punkter för ytterligare pröfning af dem i sagda afseenden.

Friherre Hamilton, Hugo: Sedan jag anmälde mig, har Friherre Stjernblad uttalat de åsigt jag tänkt försvara och jag skulle således endast behöfva instämma i hans anförande, men då jag nu en gång fått ordet, anhåller jag att först och främst få förena mig med Grefve Hamilton i det förslag, som han afgifvit till förändrad lydelse af 1:sta momentet. Hvad åter angår Utskottets förslag i fråga om utsträckningen af värnepligten, kan jag icke annat än instämma uti det samma. Jag gör det derför, att det icke är fråga om att landstormen skall tienstgöra under någon längre tid i fält. För att kunna försvara landet har Utskottet föreslagit en armé, bildad af stam och tre åldersklasser beväring, tillsammans utgörande en styrka af 90,000 man, eller det minsta antal, som med någon framgång skulle kunna möta en inryckande fiende. Den återstående delen af beväringen skulle utgöra reserv för denna armé, och resten af det värnepligtiga manskapet bilda landstormen. Hvad kostnaderna för denna sednare del af försvaret beträffar, skulle de sjelfve hålla sig med kläder, hvaremot de skulle få vapen af Staten, men jag tror icke att det skall dröja länge, förrän hvarje

Svensk man skall hafva sitt eget gevär. Hvad åter beträffar landstormens underhåll i krig, måste det sammanskjutas af orterna på samma sätt som det förr måste ske för hela arméen.

Den föregående talaren har ordat om arbetets delning och det är den grundsats, som äfven jag erkänner, när det nemligen gäller fredliga tider; men under krig afstanna dessa fredliga yrken och dessa arbeten. Fabrikantens arbete tjenar icke till mycket, då han icke vet om fienden icke i morgon förstör både verkstaden och fabrikkatet. Man har äfven talat om Preussens konskriptions-system och att der inga undantag från den allmänna värnepligten voro medgifna. Detta är sannt och orsaken dertill är att söka uti den omständighet, att, då värnepligten der infördes, hvarje man var djupt öfvertygad om landets farliga läge och om skyldigheten att frambära alla de offer, som kräfdes för detsammias försvar. Vi hafva kanske icke ett fullt så farlig läge som detta land, men vi stå deremot ensamme och den fiende vi måste vara beredde att möta, är i krafter oss ojemförligt öfverlägsen, och jag anhaller af detta skäl om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl:

Grefve Mörner, Carl Göran: Denna fråga lämpar sig ganska väl, att anslå strängar, som icke underlåta att deraf röras; men jag tror, att man i allmänhet gör rätt att, i en fråga, sådan som denna, äfven låta det kalla, beräknande förståndet deltaga. Sverige kan komma i den ställning, att det måste till det yttersta anstränga sina krafter; och då är det godt att icke hafva förspillt dem, utan ega dem i behåll. Man bör noga betänka sig, innan man stiftar lagar, som förlamar verksamheten och förorsaka folket en mängd olägenheter. En talare har sagt, att icke något annat vore i fråga än inskrifning i kompanierna och anteckning i bataljonerna. Ja! det vill säga, att längder skulle föras öfver hvarje man emellan 20 och 50 år. Hvar gång en sådan flyttar, skulle anmälan ske hos bataljonschefen; och, om han dör, får väl presterskapet, på det rullorna skola vara tillförlitliga, göra anmälan härom hos bataljonschefen. Jag tror allt detta vara förenadt med svårigheter. Om, genom en sådan anordning som den ifrågavarande, ett verkligt försvar bereddes, borde man öfverväga saken, innan den afslogs, men — jag ber om ursäkt att jag icke-krigare uttalar en sådan sats — jag tror att det försvar, som härigenom vinnes, blir, hvad Utskottet på sidan 2 säger, endast skenbart. Hurudan blir landstormen i Norrbottens och Westerbottens län, hvilka äro ganska glest befolkade? Den blir sådan, att den kan jagas på flykten af ett par hundra soldater. På andra orter skulle den möjligen kunna göra nytta, men då får åtskilligt mer vidtagas än Utskottet föreslagit. Jag vågar dessutom betvifla, att en person mellan 30 och 50 år, som icke egnat sig åt, och under de åren befattat sig med krigareyrket, skall vara så qualificerad, att han genast kan möta fienden. Att göra anordningar, hvilka förespegla och invagga allmänheten i tron, att något verkligt stort kan dermed uträttas, men hvilka, då det gäller, gifva helt annat resultat — dertill böra vi, enligt mitt förmenande, ej bidraga. — Man har talat om friköpningen, och dervid sagt, att endast

de bemedlade deraf skulle hafva fördel; och *Utskottet* har också förmenat, att dessa skulle hafva nytta deraf. Hvilka voro väl de, som påyrkade legan; huru infördes denna? Var det de bemedlade, som väckte fråga härom? Nej ingalunda — det var Bondeståndet; och samma stånd har afslagit framställningar om legans borttagande. Men det händer att man, för att vinna ett mål, rigtar slaget åt en annan än snärten skall träffa. Jag för min del tror, att det vore lyckligt, om man utvidgade beväringsskyldigheten endast till den grad, som jag ifrågasatt.

Friherre Sprengtporten: Jag vill visserligen medgifva, att det ej ligger någon särdeles vikt uppå, om värneplikten utsträckes till 40 eller 50 år. Då jag instämde med en annan talare deri, att värneplikten borde upphöra vid fyllda 40 år, så var det visserligen ej min afsigt att undandraga fäderneslandet några försvarare, som kunde ega förmågan att uppfylla detta heliga kall. Mitt motiv var uteslutande taktiskt. Jag trodde nemligen, att institutioner ej alltid vinna i duglighet derigenom, att de utsträckas alltför mycket på bredden. Frågan är, om man vill hafva en landstorm på papperet eller en mobil landstorm, som verkligen kan blifva af gagn för fäderneslandets försvar. Jag erkänner öppet, att jag betraktat den föreslagna, såsom afsedd att utgöra en förstärkning af den vi redan ega i skarpskytteinrättningen, och för sådant ändamål trodde jag det vara bättre att tillse, det man erhöle ett urval af folk, som med full kraft kunde bilda förstärkning, än att utsträcka värneplikten för långt, hvarpå institutionen kunde förlora. Man har åberopat ett enda exempel för att bestämma utsträckningen af tiden på sätt *Utskottet* föreslagit, men blott ett enda exempel, nemligen från Norge. Jag kan visserligen ej nu åberopa andra; men jag föreställer mig, att i många länder, der känslan, att försvara fäderneslandet, är liflig, värneplikten möjligen icke är utsträckt till 50 år. Jag får för öfrigt fästa en värd talares uppmärksamhet derpå, att, om också värneplikten upphörde vid 40 år i stället för vid 50, hinder likväl icke vore för någon, om han uppnått 50 eller till och med 60 år, att, när fäderneslandet befunde sig i fara, inträda i ledet. Han finge då tillfälle att ådagalägga den känsla, som vi alla ega. Men om man utsträcker denna förbindelse alltför långt och inkallar individer, som sakna verklig förmåga och fysisk kraft, så tvingas myndigheterna att vid enrolleringen gå längre än nyttigt vore. Dessa hafva varit mina motiver för värnepligtens upphörande vid 40 års ålder; och dessa motiver, som på intet sätt stå i strid med fosterlandskänslan, böra, efter min uppfattning, icke kunna gifva anledning till några patriotiska utgjutelser.

Herr von Koch: När jag förra gången hade ordet, begärde jag bifall till *Utskottets* förslag med den lilla modifikation, som blifvit gjord. Sedermera hafva anmärkningar blifvit framställda, hvilka jag anhåller att få besvara. Här har yrkats, att ordet »sjukdom» skulle utbytas emot »sjuklighet»; och vore det fråga om att nu verkställa en redaktion, så tror jag icke, att denna förändring vore tillräcklig, utan man finge då återgå ungefär till den redaktion, som finnes i 4 § af vår nu gällande beväringsslag, hvilken, efter hvad jag tager för afgjort, kommer att läggas till grund för den lag, som framdeles skall stadgas. Den gamla lagen,

fastställd af Konung och Ständer, kunna vi trygga oss vid, tills den blir upphäfd. Utskottet har endast föreslagit några allmänna grunder, och om man säger sjukdom, sjuklighet eller kroppslig svaghet, torde det kunna vara likgiltigt. Jag har, liksom andra talare, hyst betänkligheter med afseende på den utsträckta åldern, men, just af det skäl vissa talare åberopat, att vårt land är glest befolkadt, har jag ansett, att, om landstormen skulle göra något gagn, borde den vara så talrik som möjligt, och derföre har jag funnit nödigt, att värnepligten utsträcktes till 50 år. En talare har anmärkt, att han, i motsats till mig, icke fruktade att till Regeringen öfverlemna att afgifva detaljeradt förslag till de undantag i afseende på värnepligtens fullbordande, som kunde finnas behöfliga. Jag har ingalunda fruktat härför eller motsatt mig detta. Mina ord hafva blifvit missförstådda. Den anmärkning, jag framställt emot Utskottets förslag i denna del, var, att Utskottet borde, från nuvarande stadganden, lemnat någon ledning till de undantag, som kunde ifrågakomma, hvarigenom man befriat Regeringen från det odium, som det alltid innefattar att framställa undantag. Jag fortfar med mitt yrkande om bifall till denna punkt med den föreslagna modifikationen.

Grefve Hamilton, Henning: Då jag tror, att frågan, huru långt tiden för värnepligten skall utsträckas, är af större vikt än min granne till venster förmenat, ber jag får yttra ännu några ord härom. Det är, enligt min tanke, bättre, att man organiserar på sådant sätt, att man får ett mindre antal verkligen krigsdugligt folk, hvilket Staten kan förse med det, som behöfves, och som Staten är förpligtad att lemna, än att erhålla ett större antal odugligt folk, som Staten icke kan behörigen utrusta. Om jag också antager, att landstormen skulle ega tillgång på och begagna egna kläder, så betviflar jag likväl, att den eger gevär. Med sådana måste Staten alltså, om den gör anspråk på deras biträde, förse dem, ty jag tror icke, att man kommer långt med en landstorm, försedd med kläder, men i saknad af gevär. Om Staten skall anskaffa gevär för femhundredusen man, åtgår en summa i rundt tal af tjugofem millioner R:dr — en summa, som jag sannerligen icke vet hvarifrån Staten skulle erhålla. Jag tror visserligen, att Svenske män af alla åldrar äro villige att bidraga till landets försvar — jag sjelf, som är öfver femtio år gammal, skulle gerna vilja det, om jag endast slapp att bära geväret, ty dertill saknar jag numera krafter — men den stora massan af folket, hvarom här naturligtvis är fråga, som sysselsatt sig med tunga och ansträngande arbeten, eger vid 50 års ålder icke så goda krafter kvar, att den med glädje tager muskötén på axeln; och jag vill derföre ej utsträcka värnepligten, som bör vara en kär och angenäm pligt, till en ålder, då alla möjliga omständigheter göra den till en börda. Jag ber slutligen att få tillägga en omständighet, hvarpå min uppmärksamhet blef fästad, då jag kort före Tyska krigets utbrott under en månad vistades i Tyskland. Den största olägenheten, att utskrifva gamla män, låg deruti, att dessas hustrur och barn, hvilka förut lefvat af deras arbete, föllo fattigförsörjningen till last. Denna utskrifning framkallade under de sex veckorna före kriget en verklig nöd inom landet. Det kan väl icke vara rätt, att, då det icke är af behofvet påkalladt, vi skulle sätta etthundredusen man i den ställning, att deras familjer skulle

falla fattigförsörjningen till last. Jag vill åtminstone icke deltaga i stiftandet af en lag, som har detta till följd. Visserligen skulle jag ej haft något emot, att, såsom Grefve Mörner föreslagit, nedsätta tiden till 36 år, men, för att få något resultat, står jag fast vid mitt yrkande, att värneplikten skall räcka till 40 år i stället för 50, såsom Utskottet hemställt.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Om något gjort mig oro och bekymmer under denna och flera andra diskussioner, så är det upprepandet ständigt af den satsen, att Sverige när som helst kan öfverflyglas af en så betydlig styrka, att vi ej kunna försvara oss. Denna sats har blifvit drifven öfver 100 år och har framkallat en modlöshet, som gifvit anledning till de nederlag, vi, under krigen i slutet af förra och i början af detta århundrade, fått lida. Det är en olycka, att vi skola misströsta om oss sjelfve och vår egen styrka. Tror man på sig sjelf och sin egen kraft, kan man utträtta mycket. Om också denna tanke kunde ega någon grund i fordna tider, så tror jag dock, att vi nu, genom de lättade kommunikationerna och genom den ökade befolkningen, sakna all anledning att hysa den. Eftersom jag nu har ordet, ber jag att få yttra några ord om förslaget, hvilket jag mycket noga studerat, och om hvilket jag derföre eger tillförlitlig kännedom, beträffande såväl dess motiver som dess särskilda punkter. Jag fruktar, att en viss grundtanke går igenom hela förslaget, den nemligen, att i Sverige koncentrera försvaret på vissa orter och lemna de andra försvarslösa. Den föreslagna landstormen kan väl vara bra; jag vill icke disputerat det, då jag saknar tillräckliga militäriska insigter för bedömande häraf. Men hvad som är säkert, är, att denna landstorm, för att kunna gagna, icke bör vara större, än att den kan behörigen utrustas samt att den bör bestå af personer, hvilka äro i den ålder, att de ega krafter och förmåga att deltaga i fäderneslandets försvar. För min del skulle jag varit benägen att inskränka tiden för värneplikten under den, Grefve Hamilton föreslagit, men, då jag hyser förtroende till hans insigter i denna sak, förenar jag mig i hans yrkande, att värneplikten skall räcka till 40 år. Det kan nog hända, att personer öfver denna ålder i farans stund gå i fält, men detta bör icke vara någon förpligtelse.

Grefve af Ugglas: När fråga var om föredragningsättet för detta Betänkande och Friherre Sprengtporten yrkade, att denna och nästföljande punkt först skulle föredragas, motsatte jag mig detta och yttrade dervid, att beträffande dessa punkter icke någon synnerligt stor öfverläggning kunde ifrågakomma; men det har visat sig, att jag häruti misstagit mig. För mig synes emellertid frågan vara ganska enkel och jag skall söka fatta mig mycket kort. Den viktigaste anmärkning, som blifvit framställd, är den, att Utskottet icke föreslagit legning. Den talare, som anmärkte detta, framhöll, att beväringstungan skulle, till följd af olika samhällsställning, vara för den ene besvärligare än för den andre. Han har, efter min öfvertygelse, rätt, och jag skulle obetingadt ingå på hans åsigt, för så vidt mannen hade att tillse sitt egna materiela välstånd; men, bredvid det, har medborgaren ock skyldighet

att tillse Statens. Landtförsvars-komitéeen, i sitt förslag, tillstodde en sådan legning, men sedan detta förslag upprättades, har likväl ett moment mellankommit, som förändrar förhållandena. Det är det sista kriget. Bland många orsaker, som verkat till Preussens öfvertag, var ingalunda *den* minst, att Preussiska arméen egde rik tillgång på bildning och intelligens. Då härtill kommer, att hvad man begär är en ringa tunga i fred, samt att, då det gäller landets försvar, hvar och en är skyldig att i sin mån bidraga, och mera skyldig, i samma mån han genom sin intelligens kan mera uträtta, så kan jag ej annat än erkänna rigtigheten af förslaget. Härtill får man lägga en sak, att, då man begär uppoffringar, böra de, hvilka stå högre, icke draga sig undan. »Noblesse oblige», såsom ordspråket säger. Hvad åter landstormen beträffar, så, och då meningen med den är att försvara hvarje särskild ort, samt man väl icke kan sysselsätta sig med fredliga yrken, då kriget står utanför dörren, kan jag ej inse annat, än att det är principielt rigtigt, att hvar och en, som kan, skall ut; och detta så mycket mer som landstormen, i saknad af erforderlig krigsbildning, måste, hufvudsakligen genom massan, afgöra striden. Att den Svenske mannen i allmänhet vid femtio års ålder eger tillräcklig styrka för att kunna vara medlem af landstormen, kan ej förnekas; men om någon skulle finnas, hvars kraft är bruten, lär det väl ej komma att fordras, att han skall möta fienden. Jag vill ej vidare upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka bifall till punkten med den utaf Herr af Klint föreslagna redaktionsförändring.

Grefve Lagerberg: Man har anmärkt emot första delen af denna punkt, att Utskottet utsträckt tiden för värneplikten för långt. Jag får säga, att äfven jag till en början hyste den åsigten, att värneplikten borde upphöra förr än vid 50 år; jag ansåg, att den endast borde räcka till 45 år; men jag biträdde slutligen det af Utskottet föreslagna siffer-tal, dels derföre att inom Belgien, Frankrike och Preussen m. fl. länder 50 år utgör gränsen, i Frankrike är till och med skyldigheten, att försvara fäderneslandet, utsträckt till 60 år; dels derföre att, med fästadt afseende på den glesa befolkningen inom vårt land, man eljest ej kunnat få ett tillräckligt antal samladt på ett ställe, samt dels och i synnerhet derföre att, då inom ett af Sveriges landskaper, nemligen Gotland, värneplikten upphör först vid 50 års ålder, jag ansåg, att befolkningen inom de öfriga landskaperna kunde och borde underkasta sig enahanda förpligtelse. Man har sagt, att landstormen ej skulle ega någon fasthet och att redogörelsen öfver densamma skulle blifva svår att handhafva, m. m. Jag ber dervid få upplysa, att, om man tänker sig arméen på sådant sätt organiserad, som Utskottet föreslagit, skulle Sveriges manliga befolkning först öfvas i skolorna, derefter före och under beväringstiden och slutligen i reserven. Under hela denna tid är han således skyldig att göra sig förtrogen med krigare-yrket och med vapnets bruk. Efter fyllda 30 år hafva de icke skyldighet till annat än att deltaga i ortförsvaret, när fienden infaller, en börda, som man egentligen kan säga trycker endast då fienden infaller i vårt eget land. De skola länsvis indelas i kompanier och bataljoner. Bataljonschefen skall ega förteckning öfver dem, och det lär icke medföra synnerligt stort besvär att föra en så-

dan rulla. Hvem har sagt, att landstormen skulle öfverlemnas åt sig sjelf, operera på egen hand? Hvem har sagt, att den aktiva arméen skulle vara fråndragen? Om fienden inföll i Westerbotten och landstormen derföre behöfde anlitas, så ser jag icke något hinder, att den skall vara understödd af aktiva arméen. Det är icke meningen, att landstormen i den ena provinsen skulle anlitas för fiendtligt infall i en annan. Det har vidare blifvit anmärkt emot denna punkt, att Utskottet icke ingått i specifikation af undantagen i afseende på värnepligtens fullgörande; men jag för min del kan icke finna annat, än att Utskottet handlat klokast uti att öfverlemna dessa åt Kongl. Maj:t. Man har ifrågasatt hurvida icke legning vore lämplig ur nationalekonomisk synpunkt; om värnepligten räckt endast emellan 20 och 25 eller 20 och 30 år, så kunde visserligen legning haft skäl för sig, men med den utsträckning, värnepligten, enligt förslaget, skulle erhålla, finner jag verkligen icke, huru det är möjligt att kunna få lega en Svensk man att sätta in i ledet, så vida han nemligen skulle vara under 50 år. Emot momentet c har icke någon anmärkning blifvit framställd, men jag kan icke underlåta nämna, att jag skulle önskat, att detta moment icke inkommit i förslaget, af skäl, som jag här icke behöfver nämna. Jag tillkännagaf denna min mening inom Utskottet, men vann icke gehör.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag ber om ursäkt, att jag åter yttrar mig angående denna punkt, men jag har funnit mig manad dertill af den siste talarrens yttrande, att det icke vore meningen, att den ena provinsens landstorm skulle användas inom en annan provins. Detta är just icke någon vacker sida i förslaget. Jag har en annan uppfattning än Utskottet; jag tror att man gemensamt bör bidraga till fäderneslandets försvar. Icke är det rätt eller patriotiskt, att landstormen i den ena provinsen jagar in fienden i en annan provins och sedan går sin väg. Just det att landstormen skulle, lika som skarpskyttarne, sjelf bestämma sitt område, icke vara pligtig att gå öfver en bestämd rälina, kan jag för min del icke gilla. Men då jag satt mig emot förslaget har det skett derföre, att jag ser en fara i det, och måtte det ej besannas, att förhållandet är sådant. Mången tror, att han gjort nog, då han voterat en landstorm; men sedan får man kanske lika mycket till den, som till Waxholms fästning. Det är ej nog att hafva en styrka, som heter landstorm, att kunna ställa upp 400,000 man. Dessa böra afven kunna uppfylla sitt ändamål, men jag fruktar, att detta icke blir förhållandet. Jag tror, att den föreslagna institutionen icke kommer att medföra någon verklig, endast en skenbar säkerhet;

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, förmälde Herr Grefven och Talmannen, att under densamma framstälts yrkanden be-
träffande

Momentet a,

af Herr af Klint, m. fl., att detsamma måtte godkännas på det sätt, att det erhåller denna lydelse: »att hvarje Svensk man, från och med året näst efter det han fyllt 20 år till och med det år, då han uppnår 50 års ålder, är skyldig att deltaga i fäderneslandets försvar samt

att, utan rätt till friköp eller lega, underkasta sig den därför erforderliga öfning;

af Grefve Hamilton, Henning, och Grefve Mörner, Carl Göran, att detta moment måtte bifallas med den af Herr utaf Klint föreslagna lydelse deraf, med den förändring dock, enligt den förres förslag, att i stället för siffran »femtio» skulle insättas siffran »fyrtio», och enligt den sednares förslag att »femtio» skulle utbytas mot »trettiosex»; samt

af *åtskillige talare*, att momentet måtte återförvisas till Utskottet;

beträffande *momentet b*,

dels att det måtte bifallas; *dels* af Grefve Hamilton, Henning, att momentet måtte godkännas. med den förändring, att i stället för ordet »sjukdom» måtte insättas ordet »sjuklighet»; *dels* ock att momentet måtte till Utskottet återförvisas; samt

beträffande *momentet c*, att detsamma måtte bifallas.

Herr Grefven och Talmannen gjorde derefter proposition först på bifall till Utskottets förslag under momentet a, med den utaf Herr af Klint ifrågakända lydelse deraf, hvarvid starka ja och åtskilliga nej hördes, och vidare på bifall till Grefve Hamiltons och Grefve Mörners förslag i fråga om detta moment, samt på dess återförvisande till Utskottet, hvarvid öfvervägande nej tycktes förspörjas, samt slutligen åter på bifall till Herr af Klints förslag, hvarvid ja förklarades hafva varit öfvervägande.

Derefter gjordes proposition på bifall till momentet b, hvarvid och då starka och talrika ja hördes, ja förklarades hafva varit öfvervägande.

Momentet c bifölls.

10:de punkten.

Herr af Klint: Jag anhåller vördsamt att i momenten b och c af ifrågavarande punkt måtte infickas de ord, hvilka blifva en följd af den redaktionsförändring, Kammaren beslutat med afseende på 9:de punkten momentet a.

Grefve Mörner, Carl Göran: Litt. *d* uti ifrågavarande punkt innehåller: »att landstormens fyra yngsta åldersklasser bilda krigsreserven, som, så vidt möjligt, ordnas på sjelfständiga afdelningar och hvilka till aktiva arméens förstärkande icke få utgå, förrän beväringens alla ålderklasser inom samma ort blifvit uppbådade». Häremot har jag icke något att invända; men der står vidare: »samt ej heller må, utan Riksdagens hörande, utom de Förenade Rikenas gränser användas. För min del kan jag icke finna annat än att sista delen af detta moment är icke blott öfverflödigt, utan olämpligt. Det skulle taga alltför lång tid, om

Riksdagen först skulle höras, och en fiende lärar väl icke afvakta tiden, då Riksdagen hunnit lemna sitt bemyndigande. Detta stadgande synes mig vara ett bland de besynnerligaste, man kan föreställa sig med afseende på krigföring. Jag anhåller därför, att sista delen af detta moment måtte uteslutas.

Herr Heijkensköld: Då, genom bifall till litt. *b* af ifrågavarande punkt, beväringsskyldigheten kommer att utsträckas ett år utöver den nuvarande, samt detta, enligt mitt förmenande, eger sammanhang med rust- och rothållarnes åtagande af beväringen; så, och då desse icke, förrän förslag blifvit väckt och antaget angående lindring i deras skyldigheter, kan underkasta sig någon vidsträcktare beväringsskyldighet, anhåller jag, att Kammaren måtte afslå hvad Utskottet under litt. *b* af ifrågavarande punkt tillstyrkt.

Herr Wærn: En föregående talare, Grefve Mörner, har fästat uppmärksamheten på sista delen af momentet *d*, och ansett, att denna icke borde bifallas. Jag delar fullkomligt hans åsigt. Det kan väl vara, att det synes lugnande med ett sådant stadgande; men jag tror ej, att det behöfves. Jag tror dessutom, ur konstitutionel synpunkt, att det icke är rätt, att Riksdagen vid ett speciellt tillfälle lägger sig i en militärisk fråga, som egentligen bör tillkomma Kongl. Maj:t. Det förefaller mig, som det låge utom Riksdagens befogenhet att befatta sig härmed. Jag ser mig därför föranlåten yrka, att den del af ifrågavarande moment, som börjar med ordet »samt» måtte blifva utesluten.

Friherre Tersmeden: Jag har begärt ordet i afseende på Herr Heijkenskölds anmärkning, att rust- och rothållarnes rättigheter skulle blifva kränkta derigenom, att beväringsskyldigheten utsträcktes ett år längre än nu. Hvad det beträffar, så kan jag icke finna annat, än att den allmänna värneplikten är gemensam för alla Svenska medborgare och således ej uteslutande för rust- och rothållare. Då Kammaren redan bifallit 9:de punkten litt. *a*, som stadgar, att hvarje Svensk man är värnepliktig från 20 till 50 år, så är här fråga endast derom, huru länge beväringsskyldigheten skall räcka, och då kan jag för min del icke finna, att det är för mycket, att den fortgår i 6 år. Jag yrkar därför bifall till detta moment. Hvad åter angår den emot litt. *d* framställda anmärkning, så kan jag icke annat än godkänna den och förenar mig, i det afseendet, med Herr Wærn.

Herr Heijkensköld: Då jag förra gången hade ordet yttrade jag mig ofullständigt, så till vida, som jag yrkade att hvad Utskottet i momentet *b* af ifrågavarande punkt föreslagit skulle afslås. Min mening var egentligen endast, att beväringsskyldigheten skulle upphöra vid 25 års ålder; och jag yrkar därför blott, att momentet måtte förändras på sådant sätt, att siffran 26 utbytes emot 25. Den föregående talaren har funnit, att min anmärkning icke borde förtjena afseende på den grund, att värneplikten är gemensam för alla Svenska medborgare. Det vill jag ej disputeras, att den är; men det kan ej förnekas, att genom beväringsskyldighets utsträckning, en ökad tunga åstadkommes för

rotehållare, hvilken tunga jag anser, att de icke böra påläggas, förrän man lindrat deras förra skyldigheter. Om den af mig föreslagna förändring icke af Kammaren godkännes, får jag finna mig deri; jag har emellertid min tanke förvarad i protokollet.

Herr af Klint: Friherre Tersmeden har redan till en del besvarat den anmärkning, som blifvit framställd emot bevaringspligtens utsträckning, och jag anser mig blott böra upplysa, att endast genom denna utsträckning var det möjligt bibehålla första årsklassen vid dess nuvarande ålder. I annat fall hade det icke låtit sig göra. Jag vågar hemställa till den siste värde talaren, huruvida det kunde vara lyckligt att ingå i svaromål på hvad han yttrat med afseende på rote- och rusthållare. Behöfver vårt land försvaras, så tror jag icke, att ett bifall till uppoffringar härför bör sättas i beroende af några eftergifter i andra hänseenden. För öfrigt, och eftersom jag nu har ordet, ber jag att få förena mig med Herr Grefve Mörner i hans yrkande om uteslutande af sista delen utaf momentet *d* uti ifrågavarande punkt.

Grefve Hamilton, Henning: Jag instämmer hufvudsakligen med Grefve Mörner, som blifvit af Herr Wærn understödd, deruti, att det icke är lämpligt, att Riksdagen höres i ett fall, sådant som detta; men då jag tror, att det ligger i landstormens karakter, att den icke drages ur landet, bör, enligt mitt förmenande, endast orden "*utan Riksdagens hörande*" uteslutas, men momentet i öfrigt bibehållas oförändradt. — Då legning icke är tillåten; men värnepligten kan medföra olägenheter, anholder jag att till denna punkt måtte tilläggas ett nytt moment *f*, af följande lydelse: »att värnepligtig, tillhörande krigsreserven, må ingå byte med värnepligtig, tillhörig landstormens äldre klasser för de år den före skulle i krigsreserven kvarstå».

Herr Hasselrot: Jag har begärt ordet i anledning af Herr Wærns och Grefve Mörners yrkande, att sista delen af momentet *d* — den som börjas med ordet »samt» — skulle utgå. För min del anser jag, att i sjelfva begreppet af landstorm ingår, att denna endast får begagnas till ortförsvaret och att den ej får föras ur Riket; och ur denna synpunkt kunde det vara alldeles öfverflödigt att sista delen af momentet kvarstår, men det ligger måhända något betryggande uti detta stadgande och derföre torde det böra finnas. — Jag yrkar derföre bifall till punkten i sin helhet.

Herr Ekman, Carl: Jag anser mig böra upplysa, att det inom Utskottet var fråga om att utesluta den mening i momentet *d*, emot hvilken anmärkning blifvit framställd af Grefve Mörner, Herr Wærn med flere talare; men den kom att inflyta för att lugna dem, som möjligen kunna befara, att det är meningen använda äfven de äldsta åldersklasserna genast vid början af ett krig äfven utom Riket och, hvarigenom samma beklagliga förhållande kunde uppstå här, som en talare omnämnt hafva inträffat under förra kriget i Preussen, att nemligen hustrur och barn till utkommenderade värnepligtige fallit fattigvården till last. — För min enskilda del hyser jag inga betänkligheter dervid,

att Riksdagen icke höres vid sådana fall, om hvilka här är fråga, och jag instämmer derföre med Grefve Mörner och Herr Wærn.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag är redan förekommen af Herr Ekman. Han har upplyst, att detta stadgande icke har afseende på de äldsta åldersklasserna inom landstormen, utan endast på de fyra yngsta — krigsreserven. — Dessa åldersklasser få icke utgå förr än beväringens alla åldersklasser inom samma ort blifvit uppbådade; och är det väl rimligt, att, då dessa skola användas till den aktiva arméens förstärkande, man först skall höra Riksdagen, innan de få utgå? — Hade det varit fråga om landstormen i sin helhet, så skulle jag visserligen icke haft något att påminna emot ett dylikt stadgande, men nu är det endast fråga om landstormens fyra yngsta åldersklasser, och jag måste derföre fortfarande yrka att sista delen af momentet *d* — den som börjas med "*samt*" — måtte uteslutas.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad, hvarefter Herr Grefven och Talmannen yttrade, att under densamma yrkats:

angående *momentet a*,
att det måtte bifallas;

angående *momenten b och c*,
af Herr af Klint: att de måtte godkännas med den redaktionsförändring deraf, som blefve en följd af Kammarens beslut rörande momentet *a* i nionde punkten; och af Herr Heijkenskjöld detsamma, med den förändring, att uti momentet *b* måtte insättas, i stället för siffran »tjugosex», siffran »tjugofem»;

angående *momentet d*,
att det måtte bifallas, och af Grefve Mörner, Carl Göran m. fl. detsamma, med den förändring, att från detta moment skulle borttagas dessa ord: »samt ej heller må, utan Riksdagens hörande, utom de Förenade Rikenas gränser användas»; samt

angående *momentet e*,
att det måtte godkännas; hvarförutom Grefve Hamilton, Henning föreslagit, att till nämnda moment måtte tilläggas ett ytterligare moment *f* af denna lydelse: »att värnepliktig, tillhörande krigsreserven, må ingå byte med värnepliktig, tillhörig landstormens äldre klasser, för de år, den förre skulle i krigsreserven qvarstå».

Momentet a.

Bifölls.

Derefter gjordes proposition på bifall, först till *momentet b* och sedan till *momentet c* med den lydelse, de enligt Herr af Klints förslag skulle erhålla; och, då starka och talrika ja vid båda dessa propositioner hördes, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Vidare gjordes framställning först på bifall till *momentet d* i dess nuvarande lydelse, hvarvid många ja och nej hördes, och seder-

mera på bifall till momentet, sådant det enligt Grefve Mörners förslag skulle lyda, och då starka ja hördes, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Momentet e.

Bifölls.

Då derefter Herr Grefven och Talmannen gjorde proposition på bifall till Grefve Hamiltons förslag, att ett ytterligare moment f af här ofvan omförmälda lydelse måtte till denna punkt tilläggas, och dervid både ja och nej hördes, samt Herr Grefven och Talmannen förklarade sig anse ja hafva varit öfvervägande, begärdes votering; och uppsattes och godkändes följande voteringsproposition:

»Den, som vill att till momenten a, b, c, d och e uti denna punkt skall tilläggas ett ytterligare moment f med den lydelse, Grefve Hamilton föreslagit och hvilken här ofvan finnes upptagen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Kammaren förkastat berörda tillägg; och befunnos vid omröstningens slut, sedan en voteringsedel blifvit undantagen och förseglad samt de öfriga öppnade, rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 51.

11—13 punkterna.

Biföllos.

14:de punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Den nu föredragna punkten låter i och för sig icke så illa, men, om man läser motiverna, måste man ovilkorligen finna, att denna är en bland de sämsta i hela förslaget. Utskottets afsigt har varit, att, då svårigheten att erhålla tillräckligt befäl är en stor olägenhet, bland de värnepligtige fylla behovet af officerare. Desse skulle, efter att hafva erhållit allmän skolbildning, och genomgått de militäriska praktiska öfningar och theoretiska kurser, Kongl. Maj:t, med hänseende till de ringare fordringar, som å dylikt befäl måste göras, funne godt att städga, få ingå såsom officerare och sedermera kunna befordras till och med löjtnantsgraden, samt i krigsreserven och landstormen till och med majorsgraden. Följden här af skulle blifva, om de värnepligtige mera allmänt begagnade sig deraf, att man fick en mängd officerare till den ej öfvade truppen; officerare, hvilka sjelfve saknade all krigsbildning, och hvilka på sin höjd egde någon skolbildning. Jag vill icke gerna säga något klandrande om den Danska arméen, men jag tror, att det sämsta af allt var reservoffice-rarne, som, efter en kort öfning, ingingo i tienstgöring. Då de skulle emottaga en föga öfvad trupp, som de ej kände, kunde man af dem icke begära mera än de gjorde. De offrade med glädje och mod på fäderneslandets altare allt hvad de hade att erbjuda, nemligen sina

lif, men någon militärisk skicklighet egde de icke. Detsamma skulle otvifvelaktigt förhållandet blifva hos oss. Vådan deraf är så mycket större, som ju mindre öfning truppen eger, desto angelägnare är det, att befälet icke utgöres af personer, som sakna militäriska insigter. Jag tror således, att det skulle vara värdigt att bifalla detta förslag, och att härigenom hela institutionen skulle skadas. Dessutom ligger en stor obillighet uti förslaget. Vi hafva anledningar nog att klaga öfver penningens magt. Det ligger i tidens rigtning att penningen skall bestämma politiska rättigheter, valbarhet såsom riksdagsman m. m. Penningen är tyvärr redan i det enskilda lifvet alltför mycket bestämmande. Jag skulle likväl önska, att man ej utsträckte penningens värde äfven till arméen. Genom detta förslag komme sådant att inträffa; ty naturligtvis kunde endast de förmögna, hvilka genomgått skolan, begagna sig af denna fördel; och derigenom skulle det goda, man genom värnepligten vill vinna — att alla skola känna sig lika förpligtade — helt och hållet försvinna. Den stora utsträckning af värnepligten, som är medgifven, måste dock få sin fördel och betydelse derigenom, att ynglingar af alla samhällsklasser stå bredvid hvarandra i ledet. Det kan möjligen vara en omständighet, som mildrar ett förslag sådant som detta, och det är att i de länder, der de värnepligtige äro underkastade garnisonstjänst, en förmögen yngling gerna underkastar sig uppoffringar för att få ligga der såsom officer i stället för soldat; men jag tror icke, att förhållandet blir detsamma, då fråga endast är om sextio dagars öfning i fredstid. Det är således en möjlighet att olägenheterna försvinna derigenom, att man icke kommer till begagna sig af den rättighet, detta förslag lemna, men mig synes, att man ej bör stifta en lag, som endast derigenom, att den icke tillämpas, blir oskadlig. Jag vill visserligen icke utesluta de värnepligtige från möjligheten att kunna blifva officerare; men jag vill, att befordran skall vara beroende af skicklighet. Om Utskottet föreslagit, att ingen finge befordras, med mindre än att han första året tjänstgjort såsom soldat och andra året såsom underbefäl, så skulle jag icke haft något att deremot erinra, likasom jag önskar, att det stadgande bibehålles, som berättigar en person att utan examen blifva officer; men detta lätta sätt att förvärfva sig officers-epåletter, hvilket skulle komma att hafva ett skadligt inflytande på arméen, måste jag motsätta mig; och jag yrkar därför afslag å punkten.

Herr af Klint: Det är utan tvifvel origtigt, att, om Staten hade råd att bestå fulltaligt befäl, som vid det i Riket befintliga militärläroverk utbildats, till alla bataljonerna, skulle sådant vara nyttigast; men det är att befara, att Staten ej kan göra detta. Utskottet har derföre, i likhet med den i går så mycket omtalade Landtförsvars-komitéen, trots på möjligheten att af de beväringsskyldige skaffa befäl. Faran af att bifalla punkten i sitt nuvarande skick, kan icke vara stor, för så vidt man icke missförstår redaktionen; men då Utskottet i sin motivering säger, att Kongl. Maj:t eger anbefalla de praktiska öfningar, och bestämma de theoretiska kurser, den person, som önskade såsom befäl fullgöra större eller mindre del af sin beväringsskyldighet, skulle genomgå, tror jag icke, att det blir så farligt, som den förre talaren trots. Jag medgifver visserligen, att förslaget är en nödfallsåtgärd, men jag

hoppas dock, att man i behofvets stund kunde få ganska goda ämnen bland de beväringsskyldige. Jag får derföre, på grund af hvad jag anför, yrka bifall till Betänkancket i denna del.

Herr Lilliehöök: Bland de brister, som vidlåda vår armé, lär bristen på befäl ej vara den minsta. Svårt blir det att afhjelpa en sådan brist, om man ej söker ett sätt, som på samma gång är mindre kostsamt, och ändock kan uppfylla ändamålet. Utskottet har, enligt mitt förmenande, lyckats finna ett sådant sätt. Jag föreställer mig nemligen, att, då alla äro lika värnepligtige, det icke skall vara svårt att till befäl erhålla bland dessa sådana personer, hvilkas egenskaper dertill äro passande. Sedan föreskrifter blifvit gifna och iakttagna, med afseende på de öfningar och kurser, en person, som vill antagas till beväringsskyldig, bör genomgå, så, och om han derefter fullgör sin skyldighet att deltaga i beväringsexercisen, tror jag, att han skall blifva fullt brukbar, åtminstone såsom reservbefäl. Jag tror, att endast på detta sätt reserven icke skall behöfva sakna befäl. Det befäl, som redan finnes, är knappt tillräckligt för två bataljoner, ännu mindre för tre. Bli det fråga om fyra bataljoner, så är det ännu omöjligare, att befälet förslår. Man skulle tro, att den öfning, som erhålles, är för ringa, men vi hafva redan någon erfarenhet. Enligt sista beväringsskyldigens uttages bland de beväringsskyldige af de mindre bildade klasserna, s. k. beväringsskyldiga, och efter ett par års tjänstgöring, åtminstone vid det regemente, för hvilket jag är chef, har erfarenheten visat, att eliterna kunnat ganska väl göra tjänst såsom korporaler. Jag föreställer mig, att Kongl. Maj:t icke underlåter föreskrifva tillräcklig öfningstid för det blifvande befälet; och under denna förutsättning kan jag icke finna annat, än att förslaget bör godkännas, hvilket jag tillstyrker.

Grefve Hamilton, Henning: Jag kan ej annat än vara tacksam för det medgifvande, föregående talare gjort, ty det styrker mig i min tro, att hela detta förslag öfverstiger våra krafter; och det var äfven derföre jag skulle önskat, att värnepligten blifvit mindre utsträckt, men att det försvar, vi bildat, kunnat uppfylla sitt ändamål. Nu erkänner man, att den armé, som är föreslagen, är så talrik, att vi icke ega befäl till två, ännu mindre till fyra bataljoner. Sedan nu emellertid denna armé är beslutad, måste befäl genom något medel anskaffas; detta motsätter jag mig visserligen icke, men jag tror, att det af Utskottet föreslagna medlet icke är väl valdt; jag tror tvärtom, såsom jag förut yttrat, att det är vådligt. Jag anser det då bättre, att vi inskränka oss till nästa punkt, hvori Utskottet tillstyrker: »att sådana åtgärder måtte vidtagas, hvarigenom tillfälle beredes att jemväl ur manskapets leder ega tillgång på befäl». Denna punkt är jag beredd att bifalla. Till detta manskap höra alla beväringsskyldige, och att åtgärder vidtagas, för att af de bland manskapet, hvilka visa verkliga anlag, dana befäl, har jag intet emot; men denna punkt anser jag vara förderlig. Jag yrkar derföre fortfarande afslag å densamma.

Herr

Herr Lilliehöök: Jag vidhåller visserligen fortfarande, att inom vår armé förefinnes brist på befäl, men frågan är den, huruvida styrkan skall rätta sig efter befälet eller befälet efter styrkan. För min del tror jag detta sednare vara det rigtiga; och då, enligt mitt förmenande, lämpligt befäl icke kan erhållas för mindre kostnad än Utskottet föreslagit, måste jag fortfarande yrka bifall till punkten.

Herr Ekman, Carl: Jag har icke kunnat fatta flertalet af talarne så, som vi skulle hafva i föregående punkter beslutat något, öfverstående landets krafter, och för egen del vill jag ej heller medgifva detta, hvarföre jag, beträffande denna punkt, uti hvilken Utskottet vinnlagt sig, att, genom tillgodogörande af befintliga krafter, skaffa det erforderliga befälet, utan att budgeten skulle för mycket betungas, tror den väl förtjena afseende. Jag ber få fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottet bland motiverna nämnt, att ingen skulle till befäl kunna befordras, med mindre än han genomgått krigsskola, hvarmed menas den allmänna krigsskolan för bildande af officerare, men icke några särskilda skolor i orterna, der dessa reservofficerare skulle bildas.

Jag anhåller derföre om bifall till denna punkt.

Grefve Lagerberg: En högt aktad ledamot af denna Kammare har framställt stora anmärkningar mot ifrågavarande punkt och ansett förslaget hufvudsakliga svaghet ligga deri, att genom detsamma ej vore sörjdt för anskaffande af tillräckligt och dugligt befäl. Ingen kan mera än jag uppskatta vigten af ett skickligt befäl, synnerligast då fråga är om en arméorganisation, deri mindre väl exercerad folk måste incadreras. Jag vet ganska väl att beväpnade människor, utan tillräckligt och skickligt befäl, kunna lika litet göra någon hufvudsaklig nytta, som en mängd hästar kunna utföra ett arbete utan tillräckligt antal kuskar. Men granskar man förslaget, skall man dock finna, att detsamma ej är så lösligt sammansatt, som man velat påstå. Utskottet har tillstyrkt, att hvarje regemente skulle fördelas på fyra bataljoner, af hvilka tre skulle hafva fast befäl, men den fjerde endast s. k. halfsoldsbefäl, dock med iakttagande, att den fjerde underofficeren vid de fasta bataljonerna skulle erhållas från halfsoldsbefälet. Dessutom skulle korporalernes antal vid hvarje kompani ökas från 8 till 16, eller blifva jemt dubbelt så stort som det nu är. Granskar man nu noga den truppstyrka, som efter Utskottets förslag skulle erhållas, tillsammans med det föreslagna befälet, så är organisationen långt ifrån svagare, utan tvärtom betydligt starkare än den vi nu hafva. Men den är icke desto mindre svagare än i något annat land i Europa. Jag vill blott såsom exempel härpå nämna, att ett kompanis styrka på krigsfot utgöres i

Ryssland	af 5 officerare,	5 underofficerare,	14 korporaler	och 180 man,
Preussen	» 5	» 20	» 19	» 206 »
Frankrike	» 3	» 6	» 8	» 120 »
Österrike	» 4	» 6	» 24	» 130 »
Schweitz	» 4	» 17	»	» 90 »

och efter nu föreslagna plan skulle styrkan af ett kompani i Svenska

arméen utgöras af 3 officerare, 4 underofficerare och 16 korporaler på omkring 200 man. Här af synes, att befälets styrka hos oss är, såsom jag nyss nämnde, visserligen mindre än i något annat land, men dock starkare än som nu är hos oss fallet, och äfven starkare än, som jag vill påminna mig, var föreslaget af Landtförsvars-komitéen. Hvad nu beträffar anskaffandet af officerare till den fjerde bataljonen, så synes det mig vara en vacker och naturlig eftergift åt den allmänna värnepligten, att en eller annan yngling, gripen af känslan för krigareyrkets vigt och helgd, må kunna få utbildas sig till befäl, utan att han dertill valt samma yrke till sitt lefnadsmål. Då Utskottet derjemte föreslagit vissa vilkor och ett visst mått af såväl theoretiska som praktiska kunskaper, hvars närmare bestämmande Utskottet dock trott böra åt Kongl. Maj:it öfverlemnas, samt, i alla händelser, det torde komma att bero på regementschefen att pröfva, huruvida aspiranten må anses duglig eller icke, så kan jag för min del ej finna något orimligt deri, att en sådan yngling må kunna förvärfva epåletterna. Det hade visserligen varit mera önskligt, att man kunnat skaffa fast befäl jemväl till den fjerde bataljonen. Men då det ej kan ske utan för stora uppoffringar, synes det mig, att man bör, såsom Utskottet äfven här gjort, söka att till detta befäl få personer med så hög bildning som möjligt. Klokheten bjuder att, när den allmänna värnepligten införes, bereda de bemedlade ynglingarne en sådan utsigt att aftjena sin värnepligtstid. Hvad åter beträffar det föreslagna stadgandet, att dylikt reservbefäl skulle kunna befordras till och med löjtnantsgraden, så har jag inom Utskottet ej godkänt detsamma. Att de kunna i landstormen befordras till och med till major, finner jag ej något ondt uti, i många fall blir detta endast en gärd åt fåfängan. Men då jag ej deri ser annat än godt, vill jag ej motsätta mig detsamma. Jag får, på grund af hvad jag nu anfört, yrka bifall på den ifrågavarande punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: En talare här i mitt grannskap påstod, att förslaget innehöll, att ingen skulle kunna i fredstid befordras till reservofficer, utan att hafva genomgått krigsskolan. På det att Kam-maren nu ej må stödja sin opinion på en felaktig uppgift, anser jag mig böra påpeka, att det är endast för att vinna anställning *med fast lön på stat*, som det fordras, att aspiranten skall hafva genomgått krigsskolan, men att der står uttryckligen, att reservbefäl kan utan vidare pröfning befordras i fredstid till och med löjtnantsgraden i arméen och till och med majorsgraden i landstormen. Han kan således avancera långt och alldeles för långt, om ej något vinnes af det ändamål, som man uppställt för hela organisationen. För min del tror jag, att Utskottet i sitt förslag inskränkt sig till ett alltför ringa antal af befäl, men mig synes, att det finnes för en armé knappast något angelägnare än dugtigt befäl. Man må tala om blomman af landets folk och huru den skall kämpa för sin fosterjord; dessa fraser äro mycket vackra och mycket förträffliga, men de rädda ej landet, om ett dugligt befäl saknas. Det har genom de exempel, som den nästföregående talaren anfört, blifvit visadt, huru de egentligen krigförande magterna äro angelägna om att ega ett tillräckligt antal duglige officerare. Utskottets förslag åter vill göra oss alla till soldater; men utan officerare vinna soldaterna

sannerligen icke några segrar. Det skulle, om Utskottets förslag ginge igenom, kunna hända en gång till, hvad som händt en gång förut, att nemligen Svenska arméen skickat en deputation till fiendens läger, med begäran att få låna en af deras generaler.

Herr Ehrengranat: Vid denna punkt tror jag, att Utskottet förbisett ett förhållande, som kunde anses vara af vigt för vinnande af det ändamål, som vi eftersträfvat. Det vore nemligen införandet af militärämnen vid elementarläroverken, åtminstone vid de högre. Många fördelar skulle derigenom vinnas. Först och främst är det gifvet, att det skulle blifva för ynglingarne begärligare att genomgå en sådan kurs, som den här föreslagna, om de hade någon förut förvärfvad insigt i dessa ämnen, än om de vore alldeles okunnige deruti. Man vunne äfven den fördel, att man finge en större massa af ynglingar att välja på till befäl, och att man lättare kunde uppmuntra dem, som visade fallenhet för krigareyrket, att fortsätta sin kurs. Vidare tror jag, att en sådan åtgärd skulle vara af vigt för hela nationen, så till vida, att derigenom bibringades de bildade klasserna mera insigt i militära frågor. Det skulle på detta sätt blifva betydligt lättare, att få dugligt befäl till landstormen, och de åtgärder, som föreslås i 15:de punkten af förslaget, skulle betydligt underlättas. Det finnes nemligen på detta sätt alltid en mängd personer med insigt i och intresse för militärväsendet, hvilka skulle gerna följa med alla militära öfningar och manövrer. Jag skulle med anledning af dessa åsikter helst vilja yrka återremiss på denna punkt, men då jag anser mig ega föga utsigt till framgång för ett sådant yrkande, vill jag inskränka mig till att föreslå ett tillägg till ifrågasvarande punkt af innehåll: »att Kongl. Maj:t måtte taga i betraktande, huruvida införande i de högre elementarläroverken af militärämnen skulle vara för vinnande af ändamålet gagneligt».

Herr Nisser: De anmärkingar, som mot förevarande punkt blifvit framställda af den förste värde talaren, hafva i allmänhet blifvit besvarade af Utskottets Herrar ledamöter. Endast en sak har blifvit af dem förbisedd, på hvilken jag vill anhålla, att nu få fästa uppmärksamheten. Den värde talaren har antagit, att det befäl, hvarom här nu är fråga, skulle uteslutande komma att användas till exercerande af beväringen. Så är likväl ej förhållandet. Sedan nemligen Kammaren beslutat, att regementena skulle organiseras på fyra bataljoner, så behöfves samma antal befäl, vare sig att en, två eller tre åldersklasser införlifvas med stammen. Det är således absolut nödvändigt, att hafva fullständigt befäl till dessa fyra bataljoner. Utskottet hade visserligen helst velat antaga ett fast befäl härtill, men då man uppgjorde kalkylerna öfver kostnaderna härför, befanns det blifva omöjligt, att föreslå något sådant. Vi måste då inom Utskottet tänka på åtgärder, att bilda befäl inom beväringen, så vida organisationen på fyra bataljoner skulle kunna blifva möjlig. Hvad det klandrade avancementet till löjtnant beträffar, så hafva militärerne inom Utskottet ansett detsamma vara mindre möjligt och endast sällan kunna komma i fråga. Det är nemligen ej troligt, att, äfven om beväringstiden utsträcker till sex år, någon kan hinna att komma i tur att avancera till löjtnant; men det

skulle likväl kunna inträffa; och vi ansågo det derföre hafva skäl för sig, att ett sådant stadgande infördes.

På de skäl som jag nu anfört, får jag derföre yrka bifall till punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Såsom förklaring hvarföre den anmärkning, som den siste talaren bemött, blifvit af de talare, hvilka före honom försvarat Utskottets förslag, förbigången, ber jag att få nämna, att någon sådan anmärkning aldrig blifvit af mig framställd.

Sedan öfverläggningen förklarats afslutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder yrkats *dels* bifall till denna punkt; *dels* af Herr Ehrengranat bifall med den förändring, att till denna punkt måtte göras följande tillägg: »och att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida införande i de högre elementarläroverken af undervisning i militärämnen skulle vara för vinnande af ändamålet gagneligt»; *dels* ock afslag af denna punkt.

Derefter gjordes proposition först på bifall till Utskottets förslag i denna punkt, hvarvid starka ja och några nej hördes, derefter på bifall till samma förslag, med det af Herr Ehrengranat deri ifrågasatta tillägg, hvarvid hufvudsakligen nej hördes, vidare på afslag af denna punkt, hvarvid samma svar förspordes, samt slutligen åter på bifall till Utskottets förslag, hvarvid, då jaropen voro synnerligen starka, ja förklarades hafva varit öfvervägande.

15:de punkten.

Bifölls.

16:de punkten.

Grefve af Ugglas: Utskottet har motiverat denna tillstyrkan dermed, att den vore en gifven följd af indelningsverkets aflyftande från jorden. Ehuru nu detta förslag blifvit sammanställt med förslaget i 3:dje punkten, men sistberörda punkt förfallit, och det till följd deraf kunde synas, som om äfven denna punkt borde förfalla, så vill jag likväl ej påyrka afslag på densamma. Men jag vill också icke påyrka bifall till förevarande förslag, enär frågan likväl är af alltför stor vikt för att böra på så lösliga skäl här antagas. Jag säger, att dessa skäl äro lösliga, och de äro det *nu*. Men de voro det ej, när Utskottet upprättade sitt förslag, emedan Utskottet sammanställt detsamma med indelningsverket och antagit, att, om indelningsverket föll, skulle äfven boställsverket falla. Jag önskar en återremiss, på det att Utskottet, om det vill vidblifva sitt förslag i denna del, ehuru förslaget om indelningsverkets upphörande blifvit förkastadt, måtte lemna en vidare utredning af frågan. Jag vill fästa Kammararens uppmärksamhet derpå, att, om den ifrågasatta förändringen genomföres, men stadgandet att befälet ändock skall bo kvar inom regementets stånd bibehålles, måste särskilda bostäder anskaffas, och att en mängd åtgärder måste i detta afseende vidtagas. Frågan har äfven en ekonomisk sida. Ty om Staten

skall öfvertaga boställsverket, och, oberoende af den inkomst, som kan erhållas af boställena, kontant aflöna arméén, så kommer Staten i skuld till arméén för ett års lön, och denna lön uppgår till det rätt ansenliga beloppet af 2,600,000 R:dr. Frågan är således af sådan vikt, att den torde behöfva närmare beaktas, och jag får derföre påyrka återremiss af Betänkandet.

Herr Nisser: Jag får anhålla om Kammarens uppmärksamhet för en stund, då jag afhandlar nu förevarande fråga. Den är, såsom den föregående talaren redan anmärkt, af den största vikt, men alldeles icke ny. Vi veta alla, att indelningsverket fick sin första rubbning 1812, då sekundbefälet inrättades. Då inrättades äfven divisionsgeneraler och brigadgeneraler, och de bästa boställena borttogos för att aflöna dem. Öfverstarne fingo då öfverstelöjtnantsboställen, öfverstelöjtnanterne majorsboställen o. s. v., så att slutligen underofficerarne fingo soldatboställen. Följden häraf blef, att det fanns kapitener, hvilkas lön utgick af fastighet, men ej besteg sig till mer än 300 R:dr Banko i ett för allt. Ett sådant förhållande kunde dock ej länge fortfara. Också utfärdade Kongl. Maj:t år 1827 ett cirkulär om att alla boställen skulle uppskattas. För detta ändamål tillsattes 17 olika komitéer med särskild instruktion. Uppskattningen verkställdes, men på ett sätt, som verkligen kan anses bedröfligt. Man visste nemligen, att det var fråga om indragning af åtskilliga boställen, och derföre uppskattades boställena på somliga ställen högt, der man väntade att de skulle blifva indragna, och på andra ställen lågt, der man trodde att de skulle bibehållas; det blef med ett ord en allmän villervalla. Sedan denna uppskattning blifvit på detta sätt verkställd och till Kongl. Maj:t öfverlemnad, framställde Kongl. Maj:t vid riksdagen 1828 ett förslag till lönereglering för arméén, och i denna intogs just den fråga, som nu ånyo är å bane, nemligen den om boställenas indragning till Statsverket. Lönerna skulle åter, för att göras stabla, bestämmas i silfverspecie. Detta var, som jag nämnde, vid 1828 års riksdag. Men Rikets Ständer afslogo Kongl. Maj:ts förslag, och följden häraf blef den, att Kongl. Maj:t genom ett nådigt Bref i Februari 1830 tillsatte en lönekomité, hvilken också utarbetade ett förslag för armééns aflöning. Detta förslag stadfästades genom Kongl. Brefvet den 2 Februari 1833. Det dröjde likväl ej länge, förrän man insåg otillräckligheten af de genom nämnda Kongl. Bref bestämda lönerna. Kongl. Maj:t begärde derföre af Rikets Ständer vid 1856 års riksdag ett anslag af 250,000 R:dr till ökade löner inom arméén, och Rikets Ständer beviljade till detta ändamål ett belopp af 100,000 R:dr. Rikets Ständer uttryckte likväl då en önskan om en bestämd lönereglering, och denna önskan har, då anslaget fortfarande vid hvarje riksdag efter nämnda tid ånyo beviljats, blifvit uttalad förnyade gånger, dock ej vid innevarande riksdag, hvilken beviljat enahanda belopp, men utan att uttala en sådan åstundan. Jag vill nu anhålla att få med några siffror visa förhållandet med armééns aflöning för närvarande, och jag ber då att först få erinra, att i 1833 års Kongl. Bref den princip uttalats, att allt befäl af samma grad borde åtnjuta lika lön, oafsedt de olika regementen vid hvilka det tjänade. De siffror, jag nu till en början ber att få anföra, äro hemtade ur Landtförsvars-komitéens sakrika och upp-

lysande Betänkande. Deraf inhemtas, att *en* öfverste har i lön 11,000 R:dr, *en annan* 6,200; *en* öfverstelöjtnant har 7,300, *en annan* 3,000; *en* andre major har 3,900, *en annan* 1,800; *en* tredje major har 4,300, således mera än någon andre major, och *en annan* har 1,500; *en* kapiten, har 4,000 och *en annan* 1,160; *en* fanjunkare har 1,873 R:dr, således mera än *en* tredje major och mera än hela subalterngraden, under det *en annan* fanjunkare har blott 347 R:dr; *en* sergeant har 1,438 R:dr, *en annan* 223 R:dr; och *en* furir har 1,207 R:dr, således mer än *en* kapiten, då *en annan* har blott 175 R:dr. Man häpnar sannerligen, då man besinnar, att detta skall kallas *en* löneroglering. Dessa siffror voro, som jag nämnde, hemtade ur Landtförsvars-komitéens Betänkande. Nu några andra siffror, tagna bland dem, som blifvit genom 1833 års löneroglering bestämda. Enligt 1833 års uppskattning skulle Dalregementet, hvilket blifvit sämst lottadt och der uppskattningen gått mest rigoröst tillväga, hafva i inkomst af sina boställen 12,776 R:dr 8 skilling riksgälds. Vid Bohus läns regemente uppskattades inkomsten af boställena till 43,543 R:dr 33 skilling samma mynt. Hela anslaget till dessa regementen efter 1833 års roglering skulle utgå till Dalregementet med 52,689 R:dr 12 skilling 6 runstycken, och till Bohus läns regemente med 50,171 R:dr 19 skilling 7 runstycken riksgäld. Nu kan det likväl aldeles oemotsägligen bevisas, att Dalregementet, till följd af den stränga uppskattningen, har vida mindre af sina boställen, ty inkomsten deraf för innevarande år uppgår allenast till 10,500 R:dr och det har således 2000 R:dr mindre inkomst af boställena, än hvad det skulle hafva, men att Bohus läns regemente, der uppskattningen ej var så sträng, i år har *en* inkomst af 112,010 R:dr af sina boställen, i stället för de 43,000 R:dr, till hvilka de äro uppskattade. Sistnämnda regemente, som ej skulle hafva större anslag än 50,000 R:dr, har således blott och bart af boställena 112,000 R:dr och dessutom statsanslaget. Dessa siffror äro sannerligen slående. Om Kammaren vill hafva dessa fakta ordnade och satta på papperet, så torde ett sådant göromål lämpligast kunna uppdragas åt Utskottet, till hvilket i sådant fall frågan torde böra återremitteras. Men jag för min del anser saken vara så klar, att någon återremiss ej är behöflig, och jag får derföre yrka på bifall till Utskottets förslag.

Friherre Stjernblad: Hade Utskottets förslag om stammens reorganisation blifvit bifallet, så är det ganska klart, att äfven denna del af Betänkandet bort bifallas, och i sådant fall hade ej annan motive-ring än den nuvarande varit erforderlig. Men, äfven oberoende af nysnämnda frågas utgång, är jag af den öfvertygelse, att förevarande punkt bör bifallas. Vid den tidpunkt, då indelningsverket genomfördes, voro boställen äfven för befålet nödvändiga. Landtbruket kräde då ej några stora kunskaper, man hade små behof, och tillräcklig tid öfrig från tjensten. Förhållandena äro nu dock heit anorlunda. Jag tror verkligen, att boställenas bortrenderande och befålets förseende med kontanta löner är *en* både ur militärisk och statsekonomisk synpunkt önskvärd och nyttig åtgärd. Orättvisan i den nuvarande fördelningen af officerarnes löner har blifvit af den föregående talaren påpekad. I militäriskt hänseende måste det vara nyttigt, att officeren ej tynges af

förfärfsbekymmer. Han bör hafva sin fulla utkomst, för att kunna utslutande egna sig åt sitt yrke. Han bör få uppbära sin aflöning på bestämd tid och få vara fri från vigilans. Detta sednare kan han dock ej blifva, om han nödgas mottaga ett boställe och blir tvungen att skuldsätta sig, för att skaffa kreatur och inventarier till detsamma. Och en skuldsatt jordbrukare, huru det går med honom, det veta Herrarne alla, och ofta nog har hans öde blifvit skildradt på detta rum. Dessutom är landtbuket numera ej en slentrian, utan en vetenskap, och det har såsom sådant något så tilldragande, att, om jag älskar detsamma, kan jag ej på samma gång utslutande egna mig åt det militära yrket. Jag tror således, att det vore en statsekonomisk och militärisk vinst, om boställena öfvertogos af Staten. Vi veta alla, huru stora förändringar landtbruket undergått under de sista tiderna. Det går långsamt, att draga någon vinst deraf, och det behöfves många år att vinna åter kostnaderna för de förbättringar man på detsamma nedlagt. Det är numera ej fråga om att drifva sitt landtbruk med minsta möjliga kostnad; frågan gäller att nedlägga kostnader på ett klokt sätt. Men derpå kan ej den tänka, som öfvertager arrendet af ett boställe på två år. Vid sådant förhållande är det klart, att en arrendator ej kan komma att tänka på det, som är för vårt jordbruk det viktigaste, nemligen ladugårdsskötseln, utan att han måste egna sig åt sädesodling. Och vi veta alla hvart det bär, att odla säd i stor skala; vi behöfva ej resa långt i vårt land, för att se, att de af våra provinser äro sämst lottade och att jorden är sämst skött i dem, som utslutande egna sig åt sädesodling. Den förste värde talaren nämnde, att vi skulle hafva att betala 2,600,000 R:dr till arméen, derest den föreslagna förändringen ginge igenom. Jag kan ej inlåta mig i dispyt om sjelfva denna siffra. Men det må vara med den huru som helst, så är den i allt fall en Statens skuld till den enskilde, och beloppet kan väl ej vara så fasaväckande, då fråga är om något så stort, och om jordegendom, hvars afkastning nu går till 900,000 R:dr, men genom en förändrad förvaltning säkerligen skulle kunna höjas med 20 procent. Dessutom kan det ej ifrågakomma, att utbetala nämnda belopp på en gång, utan endast småningom och i den mån, som de nuvarande innehafvarne med fardagsrätt aftråda boställena. Jag tror ej, att några flera ord behöfva yttras till försvar för Utskottets förslag; utan jag slutar derföre nu med att yrka bifall till detsamma.

Friherre Sprengtporten: Jag kan ej föreställa mig, att Kammarens förut fattade beslut i fråga om indelningsverkets aflösning skulle kunna lägga hinder i vägen för den återremiss af ifrågavarande punkt, som blifvit begärd utaf Herr Grefve af Ugglas. För min del vill jag ej i denna fråga framställa något bestämdt yrkande, men jag tror, att, då förslag blifvit väckt, att arméens boställen skola till Statsverket indragas, man äfven bör samtidigt taga i öfvervägande, huruvida det ej vore förmånligare för Staten att rent af försälja dem. Vi skulle derigenom vinna en stor summa, som kunde användas till förbättrande af vårt försvarsväsende, hvilket ännu lemnar åtskilligt öfrigt att önska, trots de förbättringsförslag, som här blifvit framställda. Om boställena skola fortfarande utarrenderas efter den nu antagna principen, eller med op-

tionsrätt för arrendatorn, så kommer Staten att derigenom betaga sig möjligheten, att ännu på många år kunna afhända sig dessa boställen. Jag tror, att dessa omständigheter väl förtjena att tagas i betraktande, och derest yrkandet om återremiss kommer att bifallas, får jag hemställa att Utskottet måtte noga behjerta desamma.

Herr Hasselrot: Då frågan om indelningsverkets upphäfvande förevar inom Kammaren, var jag en af dem, som yrkade på dess bibehållande, och jag anser det vara synnerligen lyckligt, att Kammaren gillade denna åsigt. Hvad åter den nu förevarande frågan angår, så är förhållandet med densamma helt annorlunda, och kan, efter mitt förmenande, ej vara mycken tvist underkastad. Jag har begärt ordet endast för att visa, huru orimligt förhållandet kan vara mellan två olika officerskorpser inom samma provins. Jag känner nemligen förhållandena ganska noga mellan Westgöta och Elfsborgs regementen, och jag kan vitsorda, att Elfsborgs regementes löner ej uppgå till mera än fjerdedelen, eller åtminstone icke till mera än hälften af det lönebelopp, som Westgöta regemente uppbär. Det finnes fanjunkare vid Westgöta regemente, hvilka uppbära större lön än kapitener vid Elfsborgs. Med sådana orimliga förhållanden för ögonen anser jag, att någon tvekan ej kan uppstå i förevarande fall, utan får jag på det högsta förorda bifall till hvad Utskottet härutinnan föreslagit.

Herr Thulstrup: Med anledning af hvad under diskussionen, rörande ifrågavarande Utlåtande, blifvit yttradt om det önskvärda deruti, att en försvarsplan, lämpad efter tidens fordringar, blifvit af Regeringen framställd till denna riksdag; anhåller jag få erinra om några förhållanden, som vid bedömandet af denna fråga torde böra tagas i betraktande.

De förändringar och förbättringar, som vårt försvarsväsende erhållit under den långa fred, hvaraf vi varit i åtnjutande, hafva, såsom naturligt varit, endast i mån af våra tillgångar — således småningom och delvis — kunnat företagas. Så hafva, under det att de behof, som vid hvarje tid varit de mest framstående, blifvit tillgodosedda, åtskilliga andra brister måst vänta mer och mindre lång tid för att blifva afhjelpa. Detta är ett förhållande, som för oss visserligen varit gemensamt med många andra stater, men ett förhållande, som dock alltid varit och är en olägenhet.

Derför, på det att allt måtte på en gång kunna komma under pröfning och sedermera kunna på en gång föreslås till afhjelpande — med ett ord — på det att en plan, rörande försvarsväsendet i dess helhet, skulle kunna uppgöras, hvars delar icke voro af olika ålder, utan der alla voro samtidigt utarbetade och lämpade efter tidens fordringar; så förordnade Kongl. Maj:t, som bekant är, 1861 en komité af sakkunnige män, med åliggande att taga under öfvervägande de viktiga frågorna om arméens och dess olika vapens styrka, organisation, krigsbildning, vård, utrustning och förnödenheter, m. m.

Denna komité afgaf 1865 sitt särdeles omsorgsfullt utarbetade betänkande i dess helhet, och kort derefter framlade Departementschefen för Kongl. Maj:t utkastet till en plan för vårt försvarsväsende, omfattande alla dess delar, och grundad till stor del på de åsikter, som nyss-

nämnda komité framställt. Detta utkast, såsom sådant temligen fullständigt, finnes i sin helhet intaget i det Statsråds-protokoll, som åtföljde Kongl. Maj:ts Proposition om Statsverkets tillstånd och behof till förra riksdagen. »Den utgör», yttrar Departements-chefen, »den organisation af försvaret, hvars ernående bör eftersträfvast för betryggandet af Nationens politiska sjelfständighet, hvilken i främsta rummet bör grundas på förmåga af eget försvar». Meningen har varit, att hela denna plan skulle i ett sammanhang och i sina detaljer utarbetas, och hvarmed jag också vet, att Departements-chefen oafbrutet varit sysselsatt. Detta har likväl fordrat åtskilliga utredningar, såsom förhållandet varit med nästan allt, som tillhör den ekonomiska delen, med anledning hvaraf remisser måst ske till många myndigheter, hvilkas besvarande åter fordrat icke obetydligt arbete, så att jag vet, att svar på en del remisser ännu ej inkommit.

Om man tager i betraktande, att vi hafva en indelt och värfvad armé, som mången ännu vill anse utgöra den egentliga krigshären, till hvars komplettering beväringen egentligen skulle vara ämnad, under det andra anse beväringen ensam böra utgöra landets krigshär, hvilken alldeles kan vara utan den indelta och värfvade arméen, som följaktligen borde indragas, och slutligen andra, som gå en medelväg, uti den stående arméen vilja se en stam eller kader, som med sig bör införlifva beväringen; om man vidare besinnar, att under den nuvarande tiden de viktigaste och mest oväntade, hastigt på hvarandra följande upptäckter inom vapen-konstruktionernas område äro på vägen att snart förändra sjelfva vapnens taktik och, i följd deraf, äfven till icke obetydlig del deras organisation — och slutligen, att dessa sednare förhållanden just nu hålla på att i alla länder utveckla sig till någonting för oss nästan alldeles obekant; — så skall man säkerligen inse, att uppgörandet, under sådana omständigheter, af en hela vårt försvarsväsende omfattande plan icke är alldeles så lätt, som mången kanske föreställer sig, så vida nemligen den nya byggnaden skall vara tillräckligt säker och stark, ej alltför dyrbar och i allo sådan, att enhvar vill och kan offra sina krafter för att bidra till dess upprätthållande.

Om Riksdagen vill till Kongl. Maj:t aflåta en skrivelse i den nu ifrågavarande syftningen, så bör den naturligtvis också vara ett verkligt uttryck af den åsigt, hvartill *Representationen*, å sin sida, efter ämnets noggranna pröfning kommit. Det synes icke då härmed rätt förenligt, att någon Regeringens ledamot, hvars pligt det möjligen kunde blifva att deltaga i den slutliga pröfningen af denna fråga i dess helhet, nu skulle deltaga i diskussionen härom, och dervid söka göra någon viss åsigt gällande. Jag har derfor — huru stort intresse denna öfverläggning än erbjudit — icke ansett mig böra deruti deltaga.

Blott en anmärkning anser jag mig böra framställa, med anledning af inledningen till nu förevarande Betänkande. Utskottet upptager der ett af de skäl, som Kongl. Maj:t uti sitt diktamen till protokollet den 11 sistlidne December anfört såsom orsak, hvarför ett definitivt organisationsförslag icke till denna riksdag blifvit framställt, nemligen nödvändigheten att i en så vigtig fråga ej missförstånd eller olika tankar om sättet må finnas emellan Konung och folk. Med anledning häraf

har Utskottet ansett det tillkomma sig »att föreslå och formulera de åsigt i afseende på försvarsverkets ordnande, som skola utgöra svaret på Kongl. Maj:ts framställning».

Så vida, såsom detta yttrande kan synas antyda, ordalagen i det nyss omnämnda diktamen blifvit tolkade så, som om Kongl. Maj:t velat på Representationen öfverflytta arbetet med en försvarsplans uppgörande, så hvilar en sådan tolkning på ett missförstånd. Då framställningen till sednaste riksdag om förändrade grunder för indelta arméens organisation och för beväringssinrättningen mötte stora betänkligheter, men Kongl. Maj:t ansett enstämmighet med Representationen i åsigterna härom vara önskliga och nödvändiga — så har Kongl. Maj:t, på grund häraf, funnit en genomgående granskning och omarbetning af dessa förslag vara behöflig, hvilket likväl icke under tiden sedan sista riksdag kunnat medhinnas.

Ehuru det visserligen, vid bestämmandet af detta förslags grunder, måste vara af stort värde att härom på förhand känna den nuvarande Representationens åsigt, har det likväl aldrig varit Kongl. Maj:ts afsigt, att Riksdagen skulle betungas med ett sådant arbete, som uppgörandet af en plan till ordnandet af vårt försvarsväsende, rörande hvilket magtpåliggande ämne Kongl. Maj:t visst icke lærer uraktlåta att sjelf till Representationen göra framställning.

Friherre Tersmeden: Jag gillar fullkomligt den åsigt, att arméens boställsväsende ej är lämpadt för våra tider, och jag vet, att de olägenheter, som följa dermed, äro, såsom äfven en föregående värd talare anmärkt, ganska betydliga. Men en annan fråga är den, huruvida det kan anses vara lämpligt, att Riksdagen ur detta Betänkande lösrycker en särskild punkt om arméens aflöning och bifaller den, så att säga, på rak arm. Utskottet har sammanställt denna fråga med frågan om indelningsverkets aflösning. Att Kammarerna då, sedan den afslagit den punkt, som rörde sjelfva rust- och rothällets aflösning, bifölle denna punkt, skulle synas mig i högsta grad besynnerligt. En så genomgripande förändring, som den, hvilken här blifvit föreslagen, torde väl ej böra vidtagas, innan frågan blifvit tillräckligt utredd. Vi veta ju ännu icke hvad ett sådant beslut kan komma att medföra i afseende på ökade eller minskade kostnader. Vi veta ej heller, huruvida en sådan åtgärd låter verkställa sig inom längre eller kortare tid. Vi veta ej hvad aflöningen efter det nya aflöningssättet skulle komma att gå till, eller huru stor inkomst kan vara att af de gamla boställena påräkna, om de ställdes under Statens förvaltning. Allt detta böra vi likväl veta; och det synes mig derföre vara i hög grad lättsinnigt, att utan alla sådana upplysningar fatta våra beslut. Jag skulle derföre helst yrka afslag å förevarande punkt, öfvertygad som jag är, att till nästa riksdag förslag i detta ämne från Regeringen inkommer, och vid hvilken riksdag denna fråga, oberoende af de öfriga frågorna om landtförsvarets omorganisation, kan prövas och afgöras; men då jag hört, att flere af Kammarernas ledamöter ansett en återremiss lämplig, för att redan vid denna riksdag erhålla en utredning af frågan, så vill jag för min del ej motsätta mig en sådan.

Grefve af Ugglas: En talare har nyss gjort en skildring öfver hur 1833 års lönerglering slagit ut. Jag känner ganska väl de ojemnheter, som förefinnas deri. Här är emellertid ej fråga om, huruvida en reglering af dessa förhållanden kan, med bibehållande af indelningsverket, genomföras eller icke, utan här gäller blott, huruvida Riksdagen skall fatta ett beslut i detta viktiga ärende, utan att det blifvit förut vederbörligen utredt eller utan att Riksdagen vet, hvad den genom ett sådant beslut förbinder sig till. För min del tror jag, att Riksdagen hvarken kan eller bör så förfara. Vi veta alla, att frågan härom redan 1856 blifvit hänskjuten till Kongl. Maj:t, och vi kunna vara öfvertygade om, att förslag till en reglering af arméens löner också skall från Kongl. Maj:t till Representationen inkomma. Hvad mig beträffar, är jag öfvertygad, att frågan är af den natur, att dess afgörande måste hufvudsakligen bero derpå, huruvida den ändå större frågan om hela försvarsverkets organisation blir slutligen definitivt afgjord. Jag vill i detta afseende påpeka den vikt och det inflytande på förevarande sak, som frågan derom, huruvida befälet skall vara boende inom vissa distrikter och huru bostäder åt detsamma skall beredas, måste utöfva. Blotta detta skäl anser jag vara nog, hvarföre Riksdagen ej skulle i detta afseende besluta något, innan den allmänna organisationsplanen blifvit definitivt bestämd. Medan jag har ordet, ber jag att få rätta ett misstag af en föregående värd talare, hvilken ansåg, att det af mig i mitt förra anförande omnämnda belopp, 2,600,000 R:dr, skulle endast småningom utfalla. Denna siffra representerar nemligen ett års intrad af boställen och räntor, och måste således på en gång utfalla, på samma gång som Staten öfvertager dessa boställen och räntor. För den händelse således, att Kammaren vill vid denna riksdag afgöra förevarande fråga, får jag därför fortfarande yrka på återremiss, på det att Utskottet genom förnyad behandling af densamma må gifva Representationen en klar öfversigt af de dermed förenade förhållanden, och redogöra för de förpligtelser, hvartill en sådan åtgärd kan föranleda, äfvensom huru en öfvergång från nuvarande till de föreslagna nya förhållandena lämpligast må kunna verkställas.

Grefve Mörner, Carl Göran: För min del tror jag, att, om något beslut fattas i denna punkt, så blir derigenom en stor svårighet undanröjd. Regeringen får nemligen derigenom ett verkligt faktum att att hålla sig vid, och den behöfver ej vid upprättande af sin organisationsplan för arméen vara i villrådighet om Representationens mening i afseende på boställenas borttagande eller bibehållande. Den får då veta, huruvida den bör anse boställena antingen såsom en direkt aflöning till befälet, eller såsom en inkomstkälla, ur hvilken denna aflöning kan tagas. Då Kammaren här nyss beslutat aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t om en högst betydlig tillökning i antalet af arméens befäl, så synes omtanken fordra, att äfven medel ställas till Kongl. Maj:ts disposition för detta ökade befäls aflöning, och säkert är, att inkomsterna af boställena blifva härtill fullt tillräckliga, om de blott komma att förvaltas och skötas på annat sätt än hittills. De Herrar här, som med så mycken talang och förmåga framhållit nödvändigheten af fullständigare öfning af arméen, måtte väl också inse nödvändigheten af att be-

fålet sköter sina sysslor, och sköter dem uteslutande, och ej blifver landtbrukare. Det blir nemligen svårt för en officer, som har en vidsträckt ekonomi att sköta, att egna hela sin tid åt tjensten. Vi måste således nu fatta vårt beslut i frågan. Och långt ifrån att jag skulle anse det utaf Grefve af Ugglas anförda beloppet af nära 3 millioner, som vi skulle hafva att för reorganisationen utgifva, såsom ett skäl till uppskof med ärendet, anser jag tvärtom att detta är det mest talande skälet för att vi skola skilja denna fråga från frågan om indelningsverkets afösning. Ty om så sker, kan man ej, då denna sednare fråga en gång förekommer till pröfning, förekastra militäererne att de skulle strida för indelningsverkets bibehållande af det skäl, att de hade sin fördel vid att det blefve bevaradt. Jag får yrka bifall till förevarande punkt.

Friherre von Schwerin: Denna fråga har nu blifvit så länge debatterad, att jag ej har något vidare i sak att anföra. Jag har begärt ordet blott för att få i största korthet bemöta den utaf Grefve af Ugglas gjorda uppgiften om svårigheten att anskaffa de 2,600,000 R:dr, som skulle vara erforderliga till första årets aflöning efter det nya systemet, och hvilken svårighet skulle utgöra hinder för att nu genast sätta den ifrågasatta förändringen i verket. För det första synes det mig, som om det nyssnämnda beloppet ej skulle behövas genast; hälften deraf torde vara det högsta belopp, som kunde behövas till utbetalning på en gång. Men äfven om hela beloppet skulle på en gång betalas, tror jag likväl, att det finnes ett sätt att kunna anskaffa detsamma utan synnerliga svårigheter. Det är nemligen sed på flera ställen i vårt land, att, då jord utarrenderas, deponerar arrendatorn ett års arrende i förskott såsom säkerhet för arrendekontraktets fullgörande. Detta är ett allmänt förhållande i Danmark, Tyskland och äfven i Skåne. Denna sed torde äfven förtjena att göras mera allmän i öfriga delar af landet. Om det nu stadgades, att vid utarrenderande af militie-boställen för Statens räkning en mot första årets arrende svarande summa skulle i förskott deponeras, så vore derigenom den svårighet, Grefve af Ugglas påpekat, häfd. Då jag således ej i denna utaf Grefve af Ugglas befarade svårighet ser något hinder för förslagens genomförande samt dessutom är öfvertygad om den stora nytta, som detsamma skulle medföra, får jag yrka bifall till den nu förevarande punkten af Utskottets Betänkande.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen att derunder yrkats dels bifall till Utskottets förslag, dels ifrågavarande punkts återförvisande till Utskottet.

Proposition gjordes på bifall till hvad Utskottet föreslagit; och då denna proposition besvarades med starka och talrika ja, förklarades ja nu hafva varit öfvervägande, dervid votering begärdes.

Följande voteringsproposition uppsattes och godkändes:

»Den, som bifaller hvad i denna punkt blifvit föreslaget, röstar
Ja;

Den det ej vill, röstar
Nej;

Vinner nej, har Kammaren återförvisat denna punkt till Utskottet.

Och befunnos efter omröstningens slut, sedan en voteringsedel blifvit undantagen och förseglad samt de öfriga öppnade, rösterna hafva utfallit som följer;

Ja — 55;
Nej — 17.

17:de punkten.

Grefve af Ugglas: Jag får fästa Kammarens uppmärksamhet deruppå, att den nu föredragna punkten står i det närmaste samband med den punkt, i hvilken Utskottet föreslagit en ombildning af kavalleriet och en utplacering af detsammas hästar; och att då den punkten blifvit afslagen, det äfven blir nödvändigt att afslå den nu ifrågavarande.

Sedan proposition på bifall till Utskottets förslag i denna punkt blifvit med nej besvarad, blef punkten af Kammaren afslagen.

18:de punkten.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Man har bråkat mycket om, att i skolorna införa gymnastik och militära öfningar, så att barnen skulle lära sig icke blott att läsa, utan också att exercera. Jag kan väl fatta, att det kan vara möjligt att genomföra de stadganden, som blifvit gifna i detta afseende, men jag kan deremot icke fatta huru det skall gå till, att, sedan skoltiden slutat, sätta ungdomen under särskildt tillsyn för att exercera. Här har nyss blifvit föreslaget, att beväringåldern skall inträda redan vid 20 år, men nu är det fråga om, att ynglingarne icke desto mindre skola under tiden mellan 15 och 20 år sysselsättas med militära öfningar. Jag kan ej begripa hvart detta till sist skall taga vägen. De, som vid denna ålder äro kvar i skolorna, få på detta sätt ej sköta sin uppfostran, och de, som redan lemnat skolan och kommit i tjänst, skola ändock behandlas, som om de vore kvar i skolan. Nog måtte ungdomen kunna hinna att under beväringstiden inhemta de militära kunskaper, som kunna vara erforderliga. Jag får derföre yrka afslag på den sednare delen af denna punkt, som afser öfningar med ungdomen efter skoltidens slut.

Herr Hasselrot: Vid riksdagens början hade jag den äran, att väcka en motion af ungefär enahanda innehåll, som den första delen af förevarande punkt. Denna motion var ej nog lycklig att vinna Riksdagens bifall. Jag ser nu, att det af mig väckta förslaget blifvit af Utskottet ånyo upptaget och jag gläder mig deråt. Det gläder mig äfven, att den siste värde talaren ej motsatte sig Utskottets förslag i denna del, utan yrkade afslag blott på den sednare delen af punkten. Det finnes väl knappast något mera angeläget för vårt land, än att ungdomens själ lifvas och dess kraft stärkes för fosterlandets försvar, så att ynglingen redan i folkskolan härtill danas. Det mål, till hvilket vi alla här sträfva, nemligen att få den allmänna värneplikten införd och att

få känslan för helgden af denna pligt väckt och underhållen hos vår manliga befolkning, detta stora mål torde lättast kunna vinnas på det af Utskottet här föreslagna sätt. Och jag är öfvertygad derom, att icke någon Svensk yngling mellan 13 och 20 år är så ohägad, eller så upptagen af andra göromål, att han ej kan och vill egna en och annan söndagseftermiddag, eller en och annan dag i månaden under den vackra årstiden, till att utbilda sig för fosterlandets försvar.

Herr Berlin: Jag för min del finner det vara till fullo ådagalagdt, att undervisning i gymnastik och militära öfningar bör i skolorna meddelas; men jag tror, att någon särskildt anhållan derom hos Kongl. Maj:t ej är af behovet påkallad. Kongl. Maj:t har nemligen, på sätt jag vid ett föregående tillfälle vid denna riksdag haft äran påpeka, redan vidtagit de åtgärder, som för närvarande äro möjliga, för att i skolorna bereda en dylik undervisning, i det att Kongl. Maj:t under förlidet år utfärdat ett cirkulär om huru undervisningen i gymnastik skall inom skolorna bedrivas. I detta cirkulär är det särskildt betonadt, att ynglingarne i elementarläroverkens högsta klasser skola öfvas i militära evolutioner, samt de mera vuxne äfven i gevärsexercis; och hvad angår folkskolorna, så finnas särskilde lärare i gymnastik anställda vid folkskolelärare-seminarierna. Beträffande den sednare delen af den nu föredragna punkten, så befarar jag, att, om Kongl. Maj:t skulle finna skäligt vidtaga sådana bestämelser, som Utskottet här föreslagit, skulle detta hafva till följd, att hela institutionen förlorade i anseende. Det finnes nemligen mig veterligen ej något sätt, att tvinga ungdomen att deltaga i dessa öfningar, och det troliga är, att dessa skulle blifva alltmer och mer glest besökta och slutligen falla i glömska. Jag får, på grund af hvad jag nu anfört, yrka afslag å den ifrågavarande punkten.

Herr Heijkenskjöld: Jag gillar fullkomligt Utskottets förslag i första delen af punkten, nemligen att undervisningen i gymnastik och militära öfningar måtte i skolorna meddelas, och jag skulle önska, att Utskottet hade stannat dervid. Ty att nu förbinda sig till, att låta ungdomen samlas för exercis på vissa bestämda tider, som Kongl. Maj:t täcktes förordna, det anser jag vara nästan häftigt, då man ej känner på hvad vilkor eller efter hvilka grunder detta skall ske. Jag anhåller därför om bifall till förra delen af punkten, men afslag på den sednare delen deraf, som börjar med orden: »utan äfven», och slutar med ordet: »utbildas».

Herr Hasselrot: Då den af mig väckta motion, om hvilken jag nyss hade den äran att tala, förevar till Kammarens bepröfvande, motsatte sig den näst siste talaren densamma, anförande då samma skäl, som han nu föreburit. Förhållandet är dock i sjelfva verket det, att, om än undervisning i gymnastik och militära öfningar meddelas temligen allmänt inom elementarläroverken, så är detta likväl ej förhållandet inom folkskolorna. Det tyckes under sådana förhållanden ej böra anses såsom för mycket begärdt, om Riksdagen till Kongl. Maj:t hemställer, att åtgärder måtte vidtagas, hvarigenom, *så vidt möjligt är*, dylik undervisning måtte blifva meddelad i alla skolor. — Hvad den sednare

afdelningen af ifrågavarande punkt beträffar, så tror jag, att densamma ganska väl kan bifallas. Då man nemligen känner, huru lifvad den Svenska ungdomen är för lekar och kroppsöfningar, så tror jag, att de här föreslagna sammankomsterna icke skulle blifva obesökta, eller att de medel, som skulle användas till aflönande af instruktörer dervid, ej skulle kunna anses onödigt använda. Jag yrkar derföre fortfarande på bifall.

Herr von Koch: Jag förenar mig med dem, som yrka bifall på förevarande punkt. Jag föreställer mig nemligen, att det vore en stor vinst, om vår ungdom, redan då den inträder i beväringensåldern, hade inhemtat kännedom om militära evolutioner och någon färdighet i vapens handterande. De inkast, som blifvit framställda mot förevarande punkt, hafva redan blifvit af den föregående talaren tillfyllest bemötta, så att jag kan inskränka mig till att blott och bart yrka bifall på ifrågavarande punkt.

Herr Ekman, Carl: Det må väl vara, att hvad Utskottet här föreslagit har ett nära sammanhang med hvad i gällande förordningar finnes stadgadt, och att det fördenskull kan synas vara mindre behöfligt, att föreslå någon annan åtgärd. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottet tänkt sig, det den här ifrågasatta undervisningen skulle meddelas *genom den indelta arméens befäl*, och således på ett helt annat sätt och under andra omständigheter än det för närvarande sker i folkskolan. Endast på detta sätt torde militäröfningarne kunna blifva af den beskaffenhet, att de kunde bidraga dertill, att beväringens öfningar kunde inskränkas till den tid, som blifvit i Utskottets Betänkande föreslagen. Jag kan således icke medgifva, att hvad Utskottet härutinnan föreslagit är detsamma som det af Herr Hasselrot gjorda förslag, hvilket redan blifvit af Kammaren förkastadt, hvarför äfven Kammaren är oförhindrad att bifalla Utskottets förslag. Hvad den sednare delen af punkten vidkommer, så får jag obetingadt yrka på bifall till densamma, ty om barnen väl öfva sig i skolan, men ej efter skoltidens slut, så glömma de lätt hvad de inhemtat. Fortgående öfning emellan skoltidens slut och beväringensålderns början är derföre ett vilkor, för att 60 dagars exercis sedermera må vara tillfyllest för beväringens fullständiga utbildande i militäriskt hänseende. Jag får på grund häraf yrka, att Utskottets förslag måtte bifallas.

Herr Schartau: Det kan ingen vara större vän af ungdomens gymnastiska öfningar än jag. Jag anser mig personligen hafva gymnastiska öfningar i yngre år att tacka för en ännu på gamla dagar ganska god helsa. Men deraf följer icke, att jag skulle vilja bifalla Utskottets förevarande förslag. Jag vill gerna gå så långt, som Grefve Mörner påyrkat, att gymnastiska öfningar skola obligatoriskt försiggå i skolorna, men jag vill så mycket mindre gå längre, som de orden "*så vidt möjligt*", hvilka i Utskottets förslag finnas införda, i afseende på gymnastikundervisningen inom skolorna, deremot icke finnas intagna i sednare delen af Betänkandet, angående öfningar med dem, som redan lemnat skolan. I huru vidsträckt mån desse skulle kunna underkastas

dylika öfningar, synes ej af BetänkanDET. Det skulle ju kunna tänkas, att vederbörande funne för godt, att låta dem hela året om idka sådana öfningar. Huru skall det då gå med deras framtid? ty man får väl tänka sig, att de icke allenast äro blifvande beväringssynglingar, utan att de äfven måste förtjena sitt bröd såsom andra menniskor. Vidare är här bestämdt, »att ungdomen skulle samlas inom mindre områden, för att af särskildt förordnade instruktörer utbildas». Om den således skall samlas inom vissa områden, så tyckes detta förutsätta, att den skulle blifva någon tid borta från sina hem; och hvem skall då bekosta dess underhåll under samlingstiden? Skall den undervisas på ett stort antal olika ställen af särskilde instruktörer, så framställer sig af sig sjelf den frågan: hvarifrån skola dessa anskaffas och hvarmed aflönas? Innan jag fått tillfredsställande svar på dessa frågor och innan man visat, att de af mig påpekade olägenheterna blifvit häfda, kan jag ej gifva mitt bifall till förslaget.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag har verkligen i afton hört ganska uppmärksamt på Herr Hasselrot och af honom på detta sätt fått veta, att han förut gjort en med den ifrågavarande likartad framställning och att den blifvit afslagen. Om Herr Hasselrots uppgift är tillförlitlig, hvilket jag naturligtvis ej har någon anledning att betvifla, så inträffar här det rätt märkvärdiga förhållandet, att vi nu hålla en lång diskussion om samma sak, som vi för några få dagar sedan afslagit. Jag hoppas, att Herr Hasselrot vill vara så god upplysa oss om, huru härmed verkligen förhåller sig, så att, derest det verkligen är samma fråga, som nu ånyo dukit upp, vi må kunna lägga ifrågavarande del af BetänkanDET med ogillande till handlingarne. Är åter frågan icke densamma, och hafva vi således full handlingsfrihet, så yrkar jag i dag afslag på den, likasom jag för några dagar sedan yrkade afslag å Herr Hasselrots motion. Jag har nemligen ej ändrat tänkesätt sedan dess, och jag minnes ännu, att chefen för Ecclesiastik-departementet då upplyste, att stadganden om gymnastiköfningar i skolorna redan finnas.

Man har sagt, att hela förslaget vore oskyldigt, då man begärt, att den ifrågasatta undervisningen i gymnastik och militära öfningar skulle meddelas »så vidt möjligt vore». Bara man icke nu vill komma och tolka »så vidt», så att det blir liktydigt med »så länge», »så mycket som möjligt!» Sista delen af punkten får jag uppriktigt bekänna, att jag ej rätt förstod, förrän en ledamot af Utskottet upplyste mig om dess betydelse. Det tycks vara meningen, att skolpojkarne skulle sammandragas för flera dagar och ligga i läger. Då skall man väl också anställa auktion på leveranser för deras föda och underhåll, ty icke kan det väl vara meningen att svälta dem under tiden, medan man öfvar dem. Det är en väsendtlig skilnad i dessas öfningar och beväringssynglingarnes, ty beväringssynglingarne hafva åtminstone vissa dagar bestämda, under hvilka de skola öfva sig, men dessa kan man få öfva så mycket man vill. Och det kunde hända, att vederbörande tog sig före att öfva dem så mycket och så länge, att de ej fingo någon tid öfrigt för att försörja sig, utan på detta sätt måste falla fattigvården till last; men det är nästan tidigt att komma på fattigvården vid 15—20 års ålder. Mig synes verkligen

ligen, som om hela detta förslag kommit till i en hastig vändning, och jag tror därför, att vi också gerna kunna i en lika hastig vändning förkasta det.

Herr Berlin: Den värde ledamot, hvars motion här varit omtalad, lärer väl ej underlåta att upplysa, att han i densamma yrkade, att undervisningen i gymnastik inom folkskolorna skulle vara obligatorisk, och att det således var en skilnad mellan hans förslag och Utskottets nu förevarande, hvilket sednare afser sådan undervisning, endast så vidt möjligt är. Samme värde ledamot har upplyst, att läroverk skulle finnas, der undervisning ej meddelades i gymnastik. Detta är rätt illa. Men så vidt jag haft tillfälle att inhemta upplysningar härom från Gymnastiska Centralinstitutets styrelse, åt hvilken Kongl. Maj:t uppdragit uppsigten öfver gymnastikundervisningen vid läroverken, så har sådan undervisning inom nästan alla läroverk egt rum. Under förlidet år har Kongl. Maj:t utfärdat en särskild instruktion för undervisningen i gymnastik vid läroverken, och de militära öfningarne intaga i den en framstående plats. På Kongl. Maj:ts befallning är dessutom en särskild anvisning författad och från trycket utgifven, försedd med upplysande träsnitt, hvilken just afser gymnastiköfningarne vid folkskolorna och vid folkskolelärare-seminarierna. Under sådana förhållanden anser jag första afdelningen af förevarande punkt ej allenast onödig, utan äfven innefattande en otillbörlig påminnelse till Regeringen, om vidtagande af åtgärder, som redan blifvit gjorda. Jag vidhåller därför mitt första gjorda yrkande om afslag å förevarande punkt.

Herr Bergstedt: Jag begär endast att få upplysa, att Herr Hasselrots motion afsåg en helt annan sak, nemligen att uti alla folkskolor gymnastik och militära öfningar skulle ingå i undervisningen, den undervisning nemligen som meddelas af skolans egen lärare. Hvad Utskottets nu förevarande förslag beträffar, så tror jag, att vi ganska väl kunna tillstyrka bifall till detsamma, då det ej i sig innebär något farligt, och då Kongl. Maj:t nog lärer tillse, att ej några sådana bestämmelser uppställas, som kunna, enligt hvad föregående talare befarat, blifva betungande eller inskränkande för den ungdoms frihet, hvarom frågan gäller. Då jag dessutom tycker, att ifrågavarande punkt utgör en integrerande del af ett vackert program, nemligen grundsatsen om hela folkets militäriska uppfostran, så får jag för min del yrka på bifall till densamma.

Herr Hasselrot: De der orden »så vidt möjligt» äro verkligen en räddningsplanka för både mig och förslaget. Det är verkligen den stora skilnaden emellan mitt och Utskottets nu förevarande förslag, att jag yrkat, att undervisningen i gymnastik skulle vara obligatorisk, men Utskottet endast yrkat, att den skulle ega rum »så vidt möjligt vore», äfvensom att mitt förslag äsyftade endast folkskolan, men Utskottet deremot äsyftar läroverken i allmänhet. Då jag, på sätt jag förut visat, på det varmaste ifrar för gymnastikundervisningen, och då det är mig likgiltigt, från hvilket håll förslaget kommit, blott den goda saken segrar, så får jag, förenande mig i öfrigt med Herr Bergstedt, yrka bifall till förevarande punkt.

Herr af Klint: Utskottet har försökt ställa så till, att beväringens öfningar måtte, på så kort tid sig göra låte, blifva så fullständiga som möjligt. Derföre har också Utskottet ansett sig böra påpeka vigten deraf, att beväringssynglingarne, när de komma till mötesplatsen, må redan ega någon militärisk underbyggnad, på det att icke en alltför lång tid måtte upptagas derstädes med inhemtande af de första elementerna. Genom de åtgärder, som Utskottet här föreslagit, har Utskottet trott, att de brister skulle kunna afhjelpas, hvilka nödvändigt måste uppkomma deraf, att beväringens öfning på sjelfva mötesplatsen blifvit beräknad att räcka under en jemförelsevis så kort tid som sextio dagar. Då Utskottet derjemte tillstyrkt, att de nu ifrågasvarande öfningarne skulle verkställas på det sätt och på de tider, Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, och således lagt ärendets hufvudsakliga pröfning i Kongl. Maj:ts hand, torde det ej vara något skäl att befara, att det uppvexande slägtet skulle komma att genom dessa öfningar öfver höfvan betungas. Jag får derföre tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Efter öfverläggningens afslutande, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder yrkats dels bifall till Utskottets förslag i denna punkt; dels af Grefve Mörner, J. O., att endast följande del af punkten: »att sådana åtgärder böra vidtagas, hvarigenom icke blott undervisning i gymnastik och militära öfningar varder så vidt möjligt i skolorna meddelad», måtte godkännas, men att den återstående delen af punkten måtte afslås; dels ock afslag af hela punkten.

Sedan proposition blifvit hvar efter annan gjord på bifall till Utskottets hemställan, och till Grefve Mörners förslag, samt på afslag af punkten, samt dessa propositioner blifvit med både ja och nej besvarade, utan att utrönas kunde, om ja eller nej vore öfvervägande, gjordes åter proposition på bifall till Utskottets hemställan, och efter erhållet svar derå förklarades ja hafva varit öfvervägande, dervid votering begärdes.

Uppsattes och godkändes följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller hvad i denna punkt blifvit tillstyrkt, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit denna punkt.

Och befunnos vid omröstningens slut, sedan en voteringssedel blifvit undantagen och förseglad, samt de öfriga voteringssedlarne jemte den förseglade blifvit öppnade, rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 35;

Nej — 34.

Föredragningen af detta Utlåtande afbröts nu, för att i nästa sammanträde fortsättas.

Herr Landgren: Som särskilda förhållanden påkalla min närvaro i hemorten under några dagar i början af Maj månad, får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen, under loppet af fjorton dagar, räknadt från den 1 nästkommande Maj.

Herr Wallenberg: Utom de vanliga aftontidningarne har här i qväll blifvit utdeladt ett extra-blad, som väl förtjenar att uppmärksammas. Att det varit brådtom med att få det spridt, kan man sluta deraf, att det redan kommit ut i två särskilda upplagor. När emellertid detta blad blifvit här utdeladt och ser ut alldeles som om det vore officielt, så ber jag, att härmed få förklara, att Stats-Utskottets Riksgäldsafdelning ej låtit föranstalta detsamma tryckning och utdelning, eller vill åtaga sig ansvaret för detsamma, eller för de deri förekommande uppgifter. Anledningen, hvarföre bladet utgifvits, behöfver här ej påpekas; den är så tydlig, att en hvar nog förstår den, om än en hvar ej vill öppet uttala den. Men som jag är van vid att ej sky att uttala den mening, jag hyser, så säger jag helt öppet, att det är utkommet för att inbilla folk, att någon skatteförhöjning ej skulle vara behöfelig, utan att vi skulle kunna hjälpa oss fram med att låna och bara låna. Det ligger en den största olycka i detta system. Beviset derpå såg jag nyss af papper, som min granne här till venster hade i sin hand, och hvilka utvisade, att vi ännu ej betalat 1808 års krigskostnader. Vi hafva hållit på så länge nu och lånat hvartenda år, att jag tror det kunna blifva på tiden, att sluta denna rörelse. Jag har velat nämna dessa ord, för att inför Kammaren betyga, att det utdelade bladet är något för Riksgäldsafdelningen fullkomligt fremmande.

Föredrogos och bordlades Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 73, i anledning af väckt motion om utbetalning förskottsvis af Statens tjenstemäns löner, samt indragning till Statsverket af utarrenderade militieboställen, m. m.;

N:o 74, i anledning af väckt motion, om nedsättning i tjenstemäns löner, indragning af öfverflödiga embetsverk, m. m.;

N:o 75, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående anslag till ombyggnad och reparation af de Kongl. hofstallen å Blasieholmen och vid Röda Bodarne; och

N:o 76, i anledning af väckta motioner, angående kronobrefbärings-skyldighetens skiljande från jordbruket och öfvertagande af Staten; samt

Stats-Utskottets Memorial:

N:o 77, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, rörande femtionde punkten i Stats-Utskottets Utlåtande, N:o 36, och tredje punkten i Utlåtandet N:o 39;

N:o 79, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

N:o 80, med förslag till voteringsproposition, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om ersättning till Herr Henrik Hansson för resekostnad till och ifrån riksdagen i sistlidne Januari månad;

N:o 81, med förslag till voteringsproposition, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, i fråga om anslag för myrutdikningar och vattenaftappningar i de norra länen; och

N:o 82, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, i frågor rörande anslag till fortsättande af Statens jernvägsbyggnader.

Föredrogs och begärdes på bordet Bevillnings-Utskottets Utlåtande N:o 19, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, i afseende å Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 16, angående villkoren för bränvins tillverkning.

Kammaren åtskiljdes kl. 4 12 e. m.

In fidem
Walfrid Billing.
